Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Қўмитасининг бош нашри

РЎЗНОМА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ● № 157 (21. 024) 1991 йил 15 август, пайшанба ● Рўзнома йилига 256 марта чиқади. ● Баҳоси 8 тийин.

ТОШКЕНТДА ДЎСТОНА УЧРАШУВЛАР

14 АВГУСТ КУНИ ЎРТА ОСИЁ РЕСПУБЛИКАЛАРИ ВА ҚОЗОҒИСТОН ПРЕЗИДЕНТЛАРИНИНГ УЧРАШУВИ ЎЗБЕКИСТОН ПОЙТАХТИДА МУҲИМ ҲУЖЖАТЛАРНИ ИМЗОЛАШ БИЛАН НИҲОЯСИГА ЕТДИ

СУРАТДА: Кенгаш залида.

ЎЗБЕКИСТОН Совет Социалистик Республикаси, Қозоғистон Совет Социалистик Республикаси, Қирғизистон Республикаси, Тожикистон Совет Социалистик Республикаси ва Туркманистон Совет Социалистик Республикаси раҳбарларининг учрашув якунлари юзасидан қабул қилинган ахборотда бозорга ўтиш даврида ижтимоий кескинликни пасайтириш ва одамларнинг турмуш даражасини оширишга доир биргаликдаги фаолиятнинг стратегик йўналишлари белгиланган.

Яна бир муҳим ҳужжат — Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон республикалараро Маслаҳат кенгашини тузиш тўғрисидаги битим доимий ишлайдиган иқтисодий идорани барпо этишга асос солди. Шуниси қувончлики, беш республика қаторига Озарбайжон ҳам қўшилди, Озарбайжон мамлакатнинг ушбу кенг ва аҳоли зич жойлашган минтақаси иқтисодиётига тенг ҳуқуқли асосда қўшилиш ниятидадир.

Учрашув қатнашчилари бир йил муқаддам Олмаотада эришилган аҳдномалар ва битимлар қандай бажарилаётганини ҳам муҳокама қилдилар. Шу вақт ичида кўпгина иқтисодий ва ижтимоий муаммоларни ҳал этишга муваффақ бўлинганлиги таъкидлаб ўтилди. Бироқ аҳдномаларнинг бажарилишини назорат қилишнинг пухта воситаси барпо этилганида эди, бундан ҳам кўпроқ иш қилиш мумкин бўлур эди. Эндиликда ана шундай восита бор.

Делегацияларнинг раҳбарлари 14 август куни музокараларни бошлаш олдидан баёнот бердилар, баёнотларда энг ўткир муаммолар тўғрисида гапирдилар ва Тошкентдаги ҳозирги учрашувга баҳо бердилар.

Мажлисни Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов очди. У Тошкент учрашувида қатнашаётган делегацияларнинг аъзоларини табриклаб, дастлабки учрашувдан сўнг ҳамкорликда ижобий силжишлар юз берганлигини таъкидлади. Ўша кенгашда муҳим аҳдномаларга эришилган, жиддий ҳужжатлар қабул қилинган эди. Улар ҳаётга сезиларли таъсир қилмоқда. Ўзбекистон пойтахтидаги учрашув Олмаотадаги учрашувнинг мантиқий давоми эканлиги таъкидланди. Айни Олмаота шаҳрида иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий ҳамкорликда қардош республикаларнинг сифат жиҳатидан янги муносабатларига асос солинган эди. Ўзбекистон Президенти мамлакатда ҳозир юз бераётган мураккаб ижтимоий-иқтисодий вазият учрашувимизни ўтказишни мақсадга мувофиқ қилиб қўйди, деб таъкидлади. Муҳокама қилинган ўткир муаммолар орасида қарорлар ва ўзаро мажбуриятларнинг бажарилиши, уларни бажаришни назорат қилишнинг таъсирчан воситасини ишлаб чиқиш каби масалалар бор. Янги Иттифоқ шартномасига муносабат — ягона ёндашувни ишлаб чиқишни талаб қилаётган жуда муҳим масаладир.

Минтақада бозор муносабатларига ўтишда катта қийинчиликлар рўй бермоқда. Нарх-наво қимматлашгани, озиқ-овқат, кундалик зарур молларнинг кўпгина турлари етишмаётгани шулар жумласидандир. Бунинг қаторига пулнинг қадрсизланишини, аҳоли турмуш даражасининг пастлигини қўшмоқ керак. Келаётган куз, қиш даври жуда оғир бўладиганга ўхшайди. Фақат озиқ-овқат жиҳатдан таъминлаш эмас, шу билан бирга ёқилғи-энергетика комплексидаги кескин тус олган муаммолар туфайли ҳам оғир бўладиганга ўхшайди.

Лекин Ўзбекистон раҳбари алоҳида таъкидлаб ўтганидек, ҳозирги учрашув минтақа республикалари дўстлиги ва ҳамкорлигини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади, ўткир муаммоларни ҳал этишга доир чора-тадбирлар мажмуини белгилаб олишга имкон беради.

Сўзга чиққан Қозоғистон Президенти Н. А. Назарбоев учрашувни ташкил этганлик учун самимий миннатдорчилик билдирди. У Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистоннинг шу мураккаб даврдаги биргаликдаги ҳаракатлари танглик ҳолатларини юмшатишга қодир эканлигини таъкидлади. Бу эса иқтисодиётдаги ҳаракатларни мувофиқлаштиришга, миллатлараро муносабатларни тартибга солишга ёрдам беради. Н. А. Назарбоев Тошкент учрашуви чинакам тарихий учрашув эканлигини таъкидлади. Чунки республикалар мустақиллик тўғрисида декларация қабул қилганлар, бу эса республикаларнинг давлатлараро муносабатларини янги поғонага кўтаради. Ҳозир бутун мамлакат каби Қозоғистон ва Ўрта Осиё минтақаси ўткир иқтисодий тангликни бошидан кечирмоқда, бу танглик ишлаб чиқаришнинг жиддий таназзулида, бюджет камомадида, пулнинг қадрсизланишида намоён бўлмоқда. Бунга республикалар ўртасидаги иқтисодий алоқалар узилиб қолганлиги қўшиладиган бўлса кимгадир умид қилиб ўзгаришлар бўлишини кутиш мумкин эмас.

Яна бир муҳим жиҳат. Минтақада кўп миллатли халқ яшамоқда, минтақа бу халқ учун Ватан бўлиб қолган, бу ерда турли миллат вакиллари яшайди. Шу жиҳатдан ҳар бир республика ноёбдир. Айни шу сабабли республикаларда яшаётган барча халқлар ҳуқуқлари тенглигига содиқликни яна бир бор тасдиқлаш зарур. Бу учрашув ҳам миллатлараро муносабатларга, вазиятни барқарорлаштиришга ҳаётбахш таъсир ўтказиши керак. Чунки, сиёсий барқарорлик — бозор иқтисодиётини барпо этиш йўлидан олға томон муваффақиятли ҳаракат қилишнинг бош кафолатидир.

Бу учрашув Иттифоқ шартномасини имзолаш арафасида ўтмоқда. Биз қабул қилган қарорлар Иттифоқ шартномасининг руҳига тўла-тўкис мос келади. Биз шу тарихий ҳужжатни имзолашга, янгиланган Иттифоқда яшаш ва ишлашга тайёрлигимизни яна бир бор тасдиқлаймиз. Тошкент кенгаши сиёсий мақсадларни кўзда тутмайди. Унинг натижалари шу қийин даврда республикаларнинг кўп миллионли аҳолисини ҳимоя қилиши лозим. Ҳеч ким бир минтақа доирасида чекланиб қолмоқчи эмаслиги тушунарлидир. Аксинча, биз Иттифоқдаги бошқа мустақил республикалар билан ҳам фаол ҳамкорлик қиламиз.

Қирғизистон Республикасининг Президенти А. Акаев ушбу учрашувни ташкил этганлик учун қирғиз халқининг самимий миннатдорчилигини етказди. Бу кенгашнинг муҳимлиги шундаки, у Иттифоқ шартномасини имзолаш арафасида ўтмоқда, деди у. Олмаотадаги биринчи учрашув минтақадаги вазиятни барқарорлаштиришда, қардош республикалар ўртасида тағин ҳам мустақил алоқаларни йўлга қўйишда бебаҳо аҳамиятга эга бўлди. Хусусан, Қирғизистон Республикаси Қозоғистон, Ўзбекистон, Туркманистон билан дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида шартнома тузди, Тожикистон билан ана шундай ҳужжат тайёрланмоқда. Бу эса республиканинг иқтисодиётига баракали таъсир қилди. Қирғизистон Президенти Иттифоқ шартномасини имзолашни тезлаштиришда етакчи роль ўйнаган мустақил республикаларнинг раҳбарлари Тошкентда тўпланганликларини таъкидлади. Улар Иттифоқ шартномасини ишлаб чиқишга катта ҳисса қўшдилар. Бу кенгаш якунлари янгиланган Иттифоққа қўшилиш ёки қўшилмасликни ҳал қилмаган республикалар тақдирида жиддий аҳамиятга эга бўлади. Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон республикалараро Маслаҳат кенгашининг тузилиши тўғрисида гапирганда, бу ҳозирги вазиятда зарур бўлган қатъий ҳаракатдир. Бундай идора жуда зарур. Чунки минтақа бозор маконини шакллантириш объектив ва қонуний заруриятдир. Тажриба шуни кўрсатмоқдаки, бозор бирданига катта ҳудудда шаклланa олмайди, у аввал маҳаллий бозор сифатида вужудга келади. Минтақа бозори уйғун равишда умумиттифоқ бозорига, сўнгра эса умумжаҳон бозорига қўшилиши мумкин.

Сўзга чиққан Тожикистон Президенти Қ. Маҳкамов ўтган йили имзоланган битимлар минтақани иқтисодий ривожлантиришнинг ижобий жиҳатларини мустаҳкамлаш учун пойдевор бўлганлигини таъкидлади. Ҳозирги учрашувни биз янги Иттифоқ шартномасини имзолашга қўшилган ҳисса деб баҳолаймиз. Ўтган йилги битимлар амалга оширилмоқда, кўпгина ижтимоий масалалар муваффақиятли ҳал қилиняпти. Лекин ҳаммаси ҳам ҳал этилаётгани йўқ. Бу эса биз Олмаотада ҳужжатларни имзолаётганимизда уларни амалга оширишнинг яхши воситасини барпо эта олмаганлигимизни кўрсатади. Тошкент кенгашида тузиш таклиф этилган Маслаҳат кенгаши ана шундай восита бўлиши лозим. Биз бундай кенгаш барпо этишни тўла-тўкис қўллаб-қувватлаймиз ва у ўз ишининг дастлабки кунлариданоқ барча қарорлар ўз вақтида бажарилишини таъминлашини истаймиз.

Яқинлашиб келаётган қиш муносабати билан олдимизда мураккаб масалалар турибди. Ҳисоб-китоблар минтақамиз мураккаб ёқилғи-энергетика тартибига тушиб қолишини кўрсатмоқда. Шу сабабли минтақа ёқилғи-энергетика ресурсларидан фойдаланиш ва уларни қайта тақсимлаш тўғрисида яқин кунларда ҳукумат даражасида ҳужжат қабул қилиш ҳақида келишиб олишимиз лозим.

Тожикистон биринчи ярим йилликда ва ҳатто ҳозир ҳам мамлакатнинг бошқа минтақалари озиқ-овқат, ёнилғи, мойлаш материаллари ва бошқа маҳсулотларни кам етказиб бераётганидан жуда қийналмоқда. Шунинг учун ҳам ана шу масалаларни биргаликда ҳал этиш учун келишиб олишимиз керак. Келгусида бу жуда катта аҳамиятга молик бўлади.

Сўзга чиққан Туркманистон Президенти С. А. Ниёзов Олмаота учрашувининг таъсири ҳозир яхши сезилиб турганлигини таъкидлади. Бу учрашув республиканинг бутун ижтимоий ҳаётига, вазиятни барқарорлаштиришга, бир қанча иқтисодий муаммоларни ҳал этишга ижобий таъсир қилди. Лекин имзоланган битимларнинг ҳамма бандлари бажарилди, деб бўлмайди. Бу ҳам халқ хўжалигини ривожлантиришга таъсир этди. Делегациямиз Тошкентдаги учрашувга катта аҳамият бермоқда. Уни тайёрлашда узоқ вақт давомида минтақадаги барча республикалар ишчи гуруҳлари, шу жумладан бизнинг республикамиз ишчи гуруҳлари қатнашди. Ҳужжатларнинг лойиҳаларида ҳамма республикаларнинг манфаатлари эътиборга олинган, улар айни бозорга ўтиш даврида шу республикалар халқларини ҳимоя қилишга қаратилган. Улар умумиттифоқ ҳужжатлари ва қонунларига, янги Иттифоқ шартномаси лойиҳасига зид эмас.

Минтақадаги бошқа республикалар каби Туркманистонда ҳам бой ресурслар, хом ашё мавжуд, лекин улар ҳозир белгилаб қўйилган нархлар билан сотилмоқда. Бундан республика зарар кўряпти. Бу ҳол сўнгги уч ой ичида икки миллиард сўмдан маҳрум бўлишга олиб келди. Шу сабабли Тошкент учрашувида хом ашё ва ресурсларнинг ягона нархини ишлаб чиқиш тўғрисида гаплашиб олиш зарур.

Озарбайжон бош вазири Г. А. Гасанов Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон раҳбарларининг кенгашида иштирок этиш имконияти берилганлиги, қардошларча хурсандлик билан кутиб олганликлари учун миннатдорчилик билдирди. У Бутуниттифоқ иқтисодиёти каби Озарбайжон иқтисодиёти ҳам чуқур тангликни бошидан кечираётганлигини, бу тангликдан ёлғиз ўзи чиқа олмаслигини таъкидлади. Қайта қуриш қўшилишнинг энг мақбул тузилмаларини излаш имконини берди. Озарбайжон ўзининг географик мавқеига кўра бир неча минтақага, шу жумладан Ўрта Осиё ва Қозоғистонга яқиндир.

Озарбайжон ҳозир ўз иқтисодиётини маълум даражада Ўрта Шарқ мамлакатлари билан боғлади. Бинобарин, у Ўрта Осиё ва Қозоғистоннинг Эрон ва Туркияга чиқиши учун ўзига хос кўприк бўлиши мумкин. Паром кечувларидан, автотранспортдан тўла фойдаланиш учун ҳақиқий имкониятлар бор. Боку — Истамбул, Боку — Теҳрон авиация маршрутлари бир вақтнинг ўзида Ўрта Осиё минтақасига ҳам хизмат қилиши мумкин. Халқаро телефон алоқаси хусусида ҳам шу гапларни айтиш мумкин. Ҳозир марказ ихтиёрида бўлган Каспий денгизида биргаликда балиқ овлаш тўғрисидаги масалани ишлаб чиқиш зарур.

Озарбайжон бундан буён ҳам ҳозир «Тўққиз қўшув бир» шаклида бўлган Иттифоқ таркибида иқтисодий жиҳатдан ривожлана олади.

Биз биродарлар ва дўстлармиз, минтақадаги амалий ҳамкорлик тажрибангизни ўрганишга тайёрмиз, бу тажриба биз учун катта аҳамиятга эга бўлади, шунинг учун ҳам биз бу ерга келганмиз.

Ҳужжатлар имзолангандан сўнг Ўзбекистон ССР, Қирғизистон Республикаси ва Туркманистон ССР делегацияларининг раҳбарлари дўстлик ва ҳамкорлик тўғрисида илгари имзоланган шартномалар кучга киргани тўғрисида ратификация ёрлиқларини айирбош қилдилар.

Тошкентдаги кенгашда Президентлар бир ҳафтадан сўнг имзолаш бошланадиган янги Иттифоқ шартномаси тўғрисида фикрлашиб олдилар. Улар янги Иттифоқ шартномаси барча томонларнинг манфаатларини ҳисобга оладиган ҳужжатдир, деган якдил фикрни билдирдилар. Бироқ уни имзолаш тўпланиб қолган муаммоларни ўз-ўзидан ҳал қилмайди, балки катта, тиғиз ишларнинг дебочаси бўлади, деб таъкидлашди учрашув қатнашчилари.

Президентлар минтақадаги ижтимоий-сиёсий вазиятни янада барқарорлаштириш чораларини ҳам кўриб чиқдилар, кундалик муаммоларни муҳокама қилдилар.

Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов Тошкент кенгаши қатнашчиларига якунловчи нутқ билан мурожаат қилди.

Ўрта Осиё республикалари ва Қозоғистон раҳбарлари учрашувни ёритиш учун Тошкентга келган совет ва хорижий журналистларнинг саволларига жавоб қайтардилар.

Тошкент кенгаши қатнашчилари шарафига Ўзбекистон ССР ҳукумати номидан зиёфат берилди.

Л. ЛЕВИН,
В. ПРУГЕР,
ЎзТАГ мухбирлари.

СУРАТДА: якуний ҳужжатларни имзолаш пайти.
А. ГОРОКРИК, Р. ЖУМАНИЁЗОВ (ЎзТАГ) ва В. МОЛГАЧЕВ олган суратлар.

КПСС Дастури лойиҳасини муҳокама қиламиз

ҲОЗИР ШИОРБОЗЛИК ДАВРИ ЭМАС

КПССнинг янги Дастури лойиҳаси билан танишар эканман, унда миллион-миллион кишиларнинг, бутун-бутун халқларнинг бошига қирғин солган, тақдирини мажруҳ қилган сталинчилик жиноятларининг КПСС томонидан сўзсиз қораланиши тўғрисидаги фикр ўз аксини топгани шахсан менда алоҳида қониқиш ҳосил қилди.

Партия ўтмишда ўзи йўл қўйган хатоларни тан олмоғи лозим, лекин бундай жиноятлар биргина Сталин ҳукмронлиги даврида содир бўлдими? 70-80 йилларда ҳам **минглаб софдил коммунистлар беҳуда бадном қилингани нега Дастур лойиҳасида акс эттирилмаган?**

Шулардан бири жамоа хўжалигимиз фахрийси Асадбобо Ортиқовдир. Биз яқинда умумий йиғилишимизда Асадбобони партия сафига тиклаб унга КПССга аъзолик билетини қайта топширганимизда бутун зал олқишларга тўлиб кетди. 40 йил энг оғир даврларда жамоа хўжалигига раислик қилган отахоннинг ўша пайтдаги ҳаяжонини кўрганингизда эди. Ахир у маъмурий-буйруқбозлик тузумининг ажралмас қисмига айланган партия бюрократиясининг тазйиқи билан 70-йиллар бошида арзимаган сабаб билан партия сафидан чиқарилган эди.

Районимиз, вилоятимиз, қолаверса, республикамиз партия ташкилотлари фаолиятидан бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин. Узоқ йиллар мобайнида шахснинг қадр-қиммати назар-писанд қилинмади, натижада партия обрў-эътиборига катта зиён етди. Энди партия обрў-эътиборини қайта тиклаш бизнинг авлод зиммасига тушди. Бунга эришиш учун партия Дастури лойиҳасида таъкидланганидек, КПСС инсон сари юз ўгириши, унинг қадр-қимматини жойига қўйиши, орзу-умидларини амалга ошириш учун курашнинг ташаббускори бўлмоғи лозим.

Мана бир неча йилдирки, бу қоида партия ташкилотимиз бош мақсадига айланди. Умумий йиғилишда ишлаб чиқилган ташкилотимиз ҳаракат дастурида асосий урғу колхозчиларнинг турмуш даражасини кескин оширишга қаратилган. Ҳаракатда баракат бўлганидек, 75 колхозчи онласи янги уй-жой қуриб бўлишди. Хўжаликдаги 8 қишлоқнинг 6 таси бош режа асосида қайта қурилди. Тупрес, Мирзаён, Ёш куч, Янгиер қишлоқларига водопровод ўтказилди. Обод қўрғонида сувни чучуклаштириш мосламаси ўзлаштирилди. Қолган икки қишлоққа ҳам янги йилгача тоза ичимлик суви келтирилади.

Яқинда қишлоқларда иккита фельдшерлик-акушерлик пункти, амбулатория, магазин фойдаланишга топширилди. Билимлар байрамигача умумий қиймати 1,5 миллион сўмлик бўлган мактаб, ҳаммом қурилишини поёнига етказмоқчимиз. Меҳнаткашларнинг бозор иқтисодиётига ўтиш давридаги аҳволини бирмунча яхшилаш мақсадида ҳар бир хонадоннинг томорқа майдонини 25 сотихга етказдик. Уларда етиштирилган маҳсулотларни сотишни ташкил қилганмиз. Кейинги бир йилда колхозчиларнинг иш ҳақини ошириш, товон пули тўловларига 1,5 миллион сўм маблағ сарфланди.

Буларнинг ҳаммасига колхоз иқтисодиётини кўтариш, пахтачилик, чорвачилик ва бошқа соҳаларда ишлаб чиқариш самарадорлигини кескин ошириш туфайли эришилди, албатта. Хўжалик коммунистларининг таклифи билан жамоа раҳбариятига ишбилармон мутахассислар қўйилди.

Сиёсий-тарбиявий иш анча мураккаблашган шароитда биз бутун фаолиятни аҳоли истиқомат жойларига кўчирганмиз. Сирасини айтганда, бошланғич партия ташкилотларининг ишлаб чиқариш принципидан тўла воз кечилган. Барча коммунистлар қишлоқлардаги цех партия ташкилотларида ҳисобда туриб истиқомат жойларида иш олиб боришмоқда. Колхозда ишламайдиган, аммо қишлоқларимизда яшайдиган коммунистларни ҳам партиявий ишга жалб қилганмиз. Натижада ижтимоий муаммоларни тез ҳал қилиш, ишлаб чиқаришга халақит бермаган ҳолда сиёсий-тарбиявий тадбирларни ўтказишга имкон туғилди.

Бу соҳада партия ташкилотимиз тўплаган тажриба катта аҳамиятга эга, деб ўйлайман. Зеро, Дастур лойиҳасида «...партия ташкилий тузилмаларининг ўзгарувчан шаклларини, коммунистларнинг самарали ҳаракат қилишга, партия барча бўғинлари кучини ҳокимият органларига сайловга тайёргарлик чоғида, референдумлар ўтказишда ва бошқа сиёсий кампанияларида бир йўналишга қаратишга имкон берадиган доимий ва вақтинчалик бирлашмаларини кўзда тутади», деб таъкидланган.

Дастур лойиҳаси айрим нуқсонлардан холи ҳам эмас. Унинг бутун матнида қандайдир умумийлик сезилиб турибди. Назаримда унга амалий вазифаларни аниқ белгилаш етишмаяпти. Ҳалиям шиорбоп, ҳамманинг маъдасига теккан ақидалар кўп. Ваҳолонки, бизга оддий коммунистларнинг ҳам онгидан чуқур ўрин оладиган ҳаракат Дастури керак. Унинг ҳар бир жумласи жойларда аниқ режалар ишлаб чиқиш учун туртки бўлмоғи лозим.

Бундан ташқари мен КПСС мамлакатдаги энг демократик партия бўлмоғи (ахир демократия сўзининг ўзи халқ деган маънони билдиради-ку) лозим, деб биламан. Бошқа партия ва уюшмалар эса гарчи ўзини демократик деб эълон қилаётган бўлсалар ҳам уларнинг бутун туриш-турмуши маълум бир гуруҳга хизмат қилишлари ҳозирданоқ аниқ бўлиб қолди. Партиямизнинг энг демократик, яъни халқчил эканлиги Дастурда яққол акс этиши зарур.

Куни кеча қишлоқ партия ташкилотларимизда Дастур лойиҳасини ўрганишга киришдик. Ундаги қоида ва хулосалар бўйича тўрт ой давом этадиган қизғин мунозаралар қандай хулосалар билан тугайди? Партиямизнинг келажаги мана шунга боғлиқ.

У. КАРИМОВ,
Свердлов районидаги Гагарин номли жамоа хўжалиги партия қўмитасининг котиби.

МУШТАРАК МАНФААТЛАР ҲИМОЯЧИСИ

КПСС янги Дастури лойиҳасида «Партия кимнинг манфаатларини ифодалайди» деган бўлими менга айниқса маъқул келди.

Хўш, нега? Аввало шуни айтиш кераккки, ҳозиргача кишиларимиз онгида совет жамиятининг синфий тузилиши ҳақида қотиб қолган тушунчалар мавжуд эди. Жумладан, ишчилар синфи етакчи, ҳукмрон синф, деҳқонларни эса улар ортидан эргашувчи ўринбосар синф деб келдик. Онгли ишчи ва деҳқон жамиятнинг ишлаб чиқарувчи кучлари, зиёлилар бўлса ишлаб чиқаришда қатнашмайдиган жамият майда қатламлари сифатида талқин этилди. Бу нимага олиб келди?

Ишчилар синфининг ўринсиз мақталиши бир қисм ишчиларда бошқа ижтимоий гуруҳлардан устунлик кайфиятини туғдирди. Албатта, Октябрь инқилобининг дастлабки йилларида капиталистга нисбатан бундай кайфиятнинг пайдо бўлиши жамият ривожида бирмунча ижобий роль ўйнади. Бироқ кейинги даврда колхозчи ёки хизматчи, олим ёки артистга нисбатан бундай муносабатда бўлиш жамият учун ҳеч бир наф келтирмаслиги аниқ эди. Аслини олганда, бизнинг ўзимиз аввал бошиданоқ ҳар қандай меҳнат жамиятимиз учун фойдали деб, баралла айтгандик.

Хуллас, ишчилар синфининг етакчи куч сифатида узлуксиз таъкидланиши, бошқа синф ва қатламларнинг нисбатан камситилиши жамият учун ижобий самара келтирмади.

Мана, қишлоқ хўжалиги меҳнаткашларини олайлик. Кўп йиллик хўжалик юритиш тарихига эга бўлган деҳқонларга онгли бўлмаган, келажаги йўқ синф сифатида қаралди. Йиллар ўтиб, одамлар ўртасида деҳқонлар аста-секин қишлоқ хўжалиги ишчиларига айлантирилади, яъни ишчилар синфи бўлиб қайтадан шаклланади, деган тушунча ҳосил қилинди. Шу мақсадда колхозлар сунъий равишда совхозларга айлантирилди. Бу ўз навбатида қишлоқ хўжалигининг ривожланишига тўсқинлик қилди, деҳқонлар кайфиятига жиддий таъсир кўрсатди.

Ўтмиш сабоқларидан хулоса қилиб айтиш мумкинки, жамият ижтимоий тузилишида маълум бир гуруҳнинг ёки синфнинг алоҳида обрўга эга бўлиши, жамиятда ахлоқий-психологик ва сиёсий тўқнашувлар, бирмунча қийинчиликларни юзага келтиради. Албатта, ҳар бир ижтимоий гуруҳнинг ўзига хос вазифаси, тарихий жараёндаги ўрни бор. Лекин тарихни ҳоҳ илғор, ҳоҳ қолоқ бўлсин, одамлар биргаликда яратишади.

Янги Дастурда бунга алоҳида эътибор берилганини табриклаш керак. «Партия бутун меҳнат аҳлининг манфаатларини изчиллик билан ифодалаб ва ҳимоя қилибгина ўз дастури мақсадлари амалга оширилишига умид қилиши мумкин». Дарҳақиқат, ана шундай қилингандагина партия обрўси қайтадан тикланади, унинг жамиятдаги етакчилик роли янада мустаҳкамланади.

Н. ҲАМИДОВ,
Самарқанд вилоят Челак шаҳридаги автоколонна директори.

ОБРЎ ОЛИШ ҚИЙИН

Кейинги пайтларда рўзномалардан ўқиб, телекўрсатувларни кўриб, бир нарсага ажабланаман: партиямиз бағрида ўсиб-улғайиб, камол топиб, ҳукумат даражасидаги раҳбарлик лавозимига кўтарилган айрим «маслакдошларимиз» халқ тили билан айтганда партиянинг «тузини ичиб, тузлуғига тупурмоқдалар». Ишини битириб олган шу тоифадаги сиёсатдонлар «дўппи тор келиб қолганидан» фойдаланиб партиядан чиқиб кетишяпти. Бунга мисоллар жуда кўп. Шукурки, бундай ҳолатлар бизда эмас, бошқа ҳудудларда рўй беряпти. Шу ҳақда ташвишланиб гапираётган россиялик партиядошларимизнинг сўзларини эшитганда беихтиёр ачиниб кетасан киши. Бунинг устига РСФСР Президенти Б. Н. Ельциннинг партия ташкилотлари фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги фармони дард устига чипқон бўлди. Кўп жиҳатдан биз Россия коммунистларининг, айниқса партия раҳбарларининг шундай шароитда ўзларини қанчалик ноқулай сезаётганликларини, ташвиш ва ҳавотирликларини тасаввур этиб турибмиз. Қийин, ниҳоятда мушкул аҳвол.

Шу ерда мени Коммунистик партиямиздаги икки хил аҳвол ўйлантириб қўяди. Бири — баъзи ҳудудлардаги мен юқорида қайд этган, бутун партия бошига ташвиш ёғдираётган вазият бўлса, иккинчи томонда, масалан бизнинг республикамизда партиянинг сўзда эмас, амалда халқ дардига малҳам бўлиб унинг ташвиши билан яшаётгани, элнинг турмуш шароитини яхшилаш учун тиним билмай иш олиб бораётгани сабабли халқ наздида обрў-эътибори ўсиб бораётгани каби воқеалар. Ҳа, республикамизда партия ташкилотларининг обрўси, ҳурмати аввалгидек жойида. Шунинг учун ҳам унинг сафи тобора кенгайиб бормоқда. Буни партия сафига қабул қилишларини сўраб ёзилган аризалар ўтган йилдагидан анча кўпайганлиги ҳам тасдиқлайди. Масалан бизнинг районимизда шу кунгача 51 киши КПСС аъзолигига қабул қилинди. Бу ўтган йилдагидан кўп.

Мен бу гапларни нима учун айтяпман? Шунинг учунки, томчилардан дарёлар пайдо бўлганидек, партия ҳам минг-минглаб маслакдош кишиларни бирлаштиради. Ҳар бир коммунистнинг, уларни бирлаштирган партия ташкилотларининг сўзи ва амалий иши бир хил бўлмоғи лозим. **КПСС Дастури лойиҳасида партия халқ партияси деб аталдими, у ҳамиша халқнинг дарди билан яшаши, халқ учун хизмат қилиши керак. Ана шунда у илгаридек кучли, таъсирли, ҳурмат-эътиборли партия бўлиб қолади.**

КПСС Дастури лойиҳасини ўқиб чиқдим. **Менимча унда албатта партия бағрида ўсиб-улғайиб, кейин осонлик билан чиқиб кетаётган коммунистлар, айниқса раҳбар коммунистлар қилмишининг асл моҳиятини очиб берадиган жиҳатлар аниқ-равшан қайд этилиши зарур.** Токи ана шу қоида бошқа коммунистларни бардам бўлишга, сафларини тағин ҳам мустаҳкамлашга, тушкунликка тушмасликка ундайдиган бўлсин.

Қ. АКБАРОВ,
Задарё район партия комитети бошланғич партия ташкилоти котиби.

ХАТЛАРДАН САТРЛАР

1957 йилдан КПСС аъзосиман. Ҳозир партия бошига оғир кунлар тушган давр. Синовга чидолмаган ёки жуда ҳам осонлик билан унинг сафига кириб олган «маслакдош»лар партиядан чиқиб кетишяпти. Баъзи коммунистлар эса КПСС раҳбарияти ўртасидаги тортишувлар, турли хил келишмовчиликлардан норози, сиёсий, иқтисодий, миллий, маънавий, мафкуравий ишларни қўллаб-қувватламаётирлар. Гарчи мен ҳам ана шундайлар сирасидан бўлсамда асло партияни ташлаб кетмайман, унинг сафида қоламан. Марксизм-ленинизм ғояларини, социализм ғалабаларини қўлимдан келганича ҳимоя қиламан. Чунки ҳозирги оғир аҳволга КПСС ва социализм тузуми айбдор эмас, балки унга раҳбарлик қилаётган баъзи коммунистлар айбдор. Мен ана шу фикрлардан келиб чиқиб, **партиямиз меҳнаткашлар учун ҳақиқий халқпарвар партия бўлиб қолиши лозим деб ҳисоблайман. У адолатли жамият учун курашувчиларни ўз сафида бирлаштирсин.** Ана шу фикрлар Дастур лойиҳасида ўз аксини топиши лозим.

К. ҲАКИМОВ,
Хўжаобод районидаги У. Юсупов номли мактаб методист ўқитувчиси.

* * *

Ҳозир ҳамма интиқиб кутаётган ва миллий республикалар ҳукуматлари раҳбарлари имзолайдиган Иттифоқ шартномаси атрофида кўп гаплар бўляпти. Сирасини айтганда, бу шартнома ҳам КПСС XXVIII съездининг мевасидир. Партия съезди ана шу ҳақда қарор қабул қилгандан кейин бу ҳужжат тайёрланди. Менимча, шартноманинг шу пайтгача имзоланмаганлигига, унинг барча миллий республикалар манфаатидан келиб чиқиб, бадастир тайёрланмаганлигига партия ва ҳукумат раҳбарларининг сусткашлиги сабаб бўлди. Бундай сусткашлик эса ўз навбатида мамлакат иқтисодий ҳаётидаги ғоят қийин аҳволнинг вужудга келишига сабаб бўлди, десам янглишмайман. Мен Иттифоқ шартномаси ҳақидаги таклифлар дастлаб партия съездида айтилганлигидан келиб чиқиб, ушбу ҳужжат муҳокамаси партия ташкилотларида ҳам ўтказилиши лозим эди, деб ҳисоблайман. Айни пайтда Иттифоқ шартномаси тўғрисида олиб борилган ниҳоясиз баҳслар сингари партиямизнинг янги Дастури ҳам узлуксиз курашларга, партияга тўнкаладиган турли хил таъналарга сабаб бўлмасайди, деб чўчийман. Биз — коммунистлар ана шундай ҳолат вужудга келмаслиги учун барча зарур чораларни кўришимиз керак. Мен партиямизни ҳамиша соғлом, бошқарувчи куч бўлиб қолиши тарафдориман. Чунки, у ўз номи билан фақат халқ манфаатига хизмат қиладиган маслакдошлар иттифоқи. Унинг бирлиги ва жипслиги ҳаммамизнинг ҳам ягона тилагимиздир.

И. ЖАЛИЛОВ,
Қашқадарё вилояти кенгаши раёсатининг аъзоси, партия, Улуғ Ватан уруши ва меҳнат фахрийси.

ЗИЧЛАБ ЮКЛАШ АФЗАЛЛИГИ

Темир йўл транспортида ҳаракатдаги составлар — локомотив ва вагонлар имкониятидан унумли фойдаланиш муҳим омил ҳисобланади. Бунга амал қилган Марғилон станцияси темир йўлчилари ўтган етти ойлик юк ортиш ва тушириш режаларини 115 фоиз адо этдилар. Режадагидан ташқари 3 минг 500 тонна халқ хўжалиги юклари ортиб жўнатилди.

Бу кўрсаткичдан аёнки, вагонлар ортиқча тўхтаб қолмаяпти, юк ортиш-тушириш ишлари жадаллашиб бормоқда. Йил бошидан буён 1990 йилнинг шу даврига нисбатан 2,5 баравар кўп иш бажарилди.

● ИЛҒОР ТАЖРИБА МАНЗИЛИ

— Муваффақиятларимиз боиси меҳнатга янгича муносабатдир, — дейди станция бошлиғи И. Эргашев. — Вагонларга зичлаб юк ортиш имкониятларидан тўла фойдаланишга ҳаракат қиляпмиз. Станциямизда юк ортиш ва туширишнинг янги усулларини жорий қилишимиз ҳам ўз самараларини бермоқда.

Бу ўринда шундай мисол келтириш мумкин. Тошлоқ пахта тозалаш заводидан келтирилган толани вагонларга зичлаб ортиш юзасидан юкчилар тажриба мактаби ишлаб турибди. Шунингдек, мева-сабзавот, помидор каби маҳсулотларни вагонларга 24 тонна ўрнига 27-28 тоннадан жойлашга эришилмоқда. Бу усулда ишлаш туфайли кўплаб вагон тежаб қолинмоқда. Масалан, сўнгги 7 ой ичида зичлаб юк ортиш натижасида 123 вагон тежалди. Тежаб қолинган вагонларда режадагидан ташқари 2500 тонна халқ хўжалиги юклари буюртмачиларга етказиб берилди.

Яна бир илғор тажриба: станцияда созланган вагонлар кўп туриб қолмайди. Шу мақсадда ёрдамчи локомотивлар жалб этилиб, махсус вагон паркларига ва юк ортиш участкаларига бириктиб қўйилган. Улар шу станция орқали ўтадиган тегишли поездларга тиркалмоқда. Бу, мавжуд ишчи кучидан унумли фойдаланиб, ишлаб чиқаришни тўғри ташкил этишда ўз самарасини бермоқда. Йил бошидан бери 4000 тонна халқ хўжалиги юклари шу усулда эгаларига жўнатилди.

Илғор тажрибаларни жорий этиш, такомиллаштириш ҳамда кенг ёйишда юк ортиш-тушириш бригадасининг бошлиғи М. Нишонов, станция навбатчиси Н. Сиддиқов, вагон назоратчиси Ғ. Маматов, машинист И. Ҳамдамов каби ўз ишининг жонкуярлари намуна бўлишмоқда.

Т. ҲАМИДОВ,
«Совет Ўзбекистони» жамоатчи мухбири.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг Фармони

ССР ИТТИФОҚИ ДАВЛАТ МОЛ-МУЛКИ ФОНДИ ТЎҒРИСИДАГИ НИЗОМНИ ТАСДИҚЛАШ ҲАҚИДА

ССР Иттифоқи Давлат мол-мулки фонди тўғрисидаги Низом тасдиқлансин. (Низом илова қилинади).

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1991 йил, 10 август.

ССР Иттифоқи давлат мол-мулки фонди тўғрисидаги НИЗОМ

1. ССР Иттифоқи Давлат мол-мулки фонди (Иттифоқ Давлат фонди) СССР Вазирлар Маҳкамаси ҳузурида иш олиб борадиган давлат бошқарув идораси бўлиб, СССР Президентига ва СССР Олий Кенгашига бўйсунади. Иттифоқ Давлат фонди Умумиттифоқ мулки ҳисобланган мол-мулкка нисбатан давлат манфаатларини ҳимоя қилишга ваколат берилган.

2. Иттифоқ Давлат фонди ўз фаолиятида СССР Конституциясига, СССР қонунларига, СССР халқ депутатлари съезди ва СССР Олий Кенгашининг бошқа қарорларига, СССР Президентининг ҳужжатларига, СССР ҳукуматининг қарорлари ва фармойишларига, шунингдек, ушбу Низомга амал қилади.

3. Иттифоқ Давлат фонди ўз зиммасига юклатилган вазифаларни республикаларнинг ҳукуматлари, вазирликлар ва СССР давлат бошқаруви ўзга идоралари, шунингдек, жамоат бирлашмалари билан мустаҳкам ҳамкорликда ҳал қилади ва амалга оширади.

4. Иттифоқ Давлат фондига қуйидаги вазифалар топширилади: ССР Иттифоқи мулкий ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш;

ССР Иттифоқи мол-мулкидан фойдаланиш самарадорлиги ва бу мулкнинг сақланишини назорат қилиб бориш;

Умумиттифоқ мулки бўлган акциялар (пайлар)ни сақлаш, шунингдек, Иттифоқ давлат корхоналари ижарага топширилган тақдирда ижарага берувчи вазифасини ўташ;

давлат Иттифоқ корхоналарини давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш дастурини ишлаб чиқиш, унинг ижросини ташкил этиш ҳамда дастур амалга оширилишини таҳлил этиш;

давлат ихтиёридан чақирилиши ва хусусийлаштирилиши лозим бўлган давлат Иттифоқ корхоналари мол-мулкининг, шунингдек, Умумиттифоқ мулки бўлган ва фойдаланилмаётган биноларни, қурилиши тўхтатиб қўйилган иншоотларни ва бошқа мол-мулкни сотиш ёки ижарага бериш чоғида уларни баҳолаш ишларини ташкил этиш;

Умумиттифоқ мулки бўлган мол-мулкни сотиш юзасидан ким ошди савдоси ва танлов ўтказиш тартибини белгилаш ва уни ташкил этиш;

бўшаб қолаётган ҳарбий-техникавий мол-мулклардан фойдаланиш дастурини ишлаб чиқиб амалга ошириш ва буни таҳлил этиш;

мулкни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш чоғида ошкораликни таъминлаш.

5. Иттифоқ давлат фонди ўз олдида турган вазифаларни бажариш учун қуйидаги ҳуқуқларга эгадир:

меҳнат жамоаларининг таклифларини ҳисобга олиб, Умумиттифоқ мулки ҳисобланган давлат корхоналарини давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш шакли ва тартибини белгилаш;

давлат Иттифоқ корхоналарини давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш ишларини амалга ошириш учун комиссия тузиш;

Умумиттифоқ мулки бўлган иншоотларни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш, шунингдек, бўшаб қолган ҳарбий-техникавий мол-мулкдан фойдаланиш жараёнини бошқарадиган меъёрий ва методик ҳужжатларни тасдиқлаш;

давлат Иттифоқ корхоналарини акционерлик жамиятларига (ширкатларига) айлантириш чоғида Умумиттифоқ мулки бўлиб қоладиган акциялар (пайлар) улушини аниқлаш;

СССР Молия вазирлиги билан биргаликда давлат корхоналари негизида ташкил этиладиган акционерлик жамиятлари, бошқа хўжалик жамиятлари ёки ширкатлари акциялари (пайлари)ни тарқатиш, шунингдек, давлатга қарашли акцияларни сотиб олиш ва сотиш умумий тартиби ва шартларини ишлаб чиқиш;

давлат ихтиёридан чиқариш ёки хусусийлаштириш лозим бўлган давлат Иттифоқ корхоналари мол-мулкининг айрим турларини меҳнат жамоаларига уларнинг мулки қилиб топшириш, шунингдек, ҳуқуқий шахсларга ва фуқароларга мулк қилиб топшириш чоғида уларга қонунда кўзда тутилган имтиёзларни бериш тартиби ва шартлари тўғрисида қарор қабул қилиш;

бошқа мулк эгаларига қарашли, шу жумладан, СССРдаги ҳамда чет элдаги хорижий ҳуқуқий шахслар ва фуқароларга қарашли мол-мулкни сотиб олиш;

Иттифоқ Давлат фонди зиммасига юклатилган вазифаларни бажариш учун зарур бўлган ҳудудий ва ўзга бўлимлар ҳамда ташкилотларни, шунингдек, акционерлик (пай) негизида тармоқ ва ҳудудий мол-мулк фондлари, суғурта, брокер, холдинг ва бошқа компанияларни ташкил этиш;

ССР Иттифоқи мол-мулкини бошқариш ҳуқуқини СССР ва республикалар давлат бошқарувининг тегишли идораларига бериш;

корхоналарни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш муаммолари юзасидан бошқа мамлакатларнинг давлат идоралари, ноҳукумат ташкилотлар ва илмий-тадқиқот марказлари билан ҳамкорлик қилиш.

6. Иттифоқ Давлат фондининг ўз ваколати доирасидаги масалалар юзасидан чиқарилган қарорлари вазирликлар, СССР давлат бошқаруви бошқа марказий идоралари ҳамда Умумиттифоқ ихтиёридаги мол-мулкни бошқариш билан шуғулланувчи ўзга ташкилотлар учун мажбурийдир.

Иттифоқ Давлат фонди хўжалик вазифаларини ҳал қилишга ва корхоналарни кундалик бошқаришга аралашмайди.

7. ССР Иттифоқи билан республикаларнинг биргаликдаги мулки бўлган корхоналарни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш масалаларига доир қарорлар Иттифоқ Давлат фонди томонидан республикаларнинг тегишли равишда ваколат берган идоралари билан бирга қабул қилинади.

8. Иттифоқ Давлат фонди давлат мулки бўлган иншоотларни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштириш билан боғлиқ бўлмаган тижорат фаолияти билан шуғулланишга ҳақли эмас.

Иттифоқ Давлат фондининг раҳбар ходимлари ва мутахассислари корхоналар билан тижорат ва меҳнат муносабатлари ўрнатишга, Умумиттифоқ мулкини сотишга доир ким ошди савдосида харидор сифатида иштирок этишга, хизмат вазифаларини бажаришдан шахсий фойда олишга олиб борадиган бошқа ҳаракатларни амалга оширишга ҳақли эмаслар.

9. Иттифоқ Давлат фондида СССР Президенти томонидан тайинланадиган раис, СССР Вазирлар Маҳкамаси тайинлайдиган раис ўринбосарлари, СССР Вазирлар Маҳкамаси томонидан бошқарув аъзолари қилиб тасдиқланадиган бошқа раҳбар ходимлар, шунингдек, республикалар тегишли ваколат берган идораларнинг раҳбарларидан иборат бошқарув иш олиб боради.

10. Иттифоқ Давлат фонди ҳузурида корхоналарни давлат ихтиёридан чиқариш ва хусусийлаштиришнинг асосий йўналишларини ишлаб чиқиш учун маслаҳат органи сифатида идоралараро кенгаш иш олиб боради. Бу кенгаш таркибига СССР вазирликлари ҳамда СССР давлат бошқаруви бошқа идораларининг, давлат концернлари, уюшмалари ва жамоат бирлашмаларининг мухтор вакиллари, таниқли олимлар ва мутахассислар киради.

Идоралараро кенгашнинг шахсий таркиби Иттифоқ Давлат фонди тақдимига биноан СССР Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланади.

11. Иттифоқ Давлат фондининг СССР Давлат герби ва ўз номи тасвирланган муҳри бўлади.

● ДЕҲҚОНЧИЛИК — САНОАТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ШАРТНОМАВИЙ НАРХЛАРДА

Ангор район тайёрлов идораси қишлоқ хўжалик маҳсулотларини харид қилишнинг янги усулига ўтди. Энди томорқа эгаларидан мева ва сабзавот маҳсулотларининг ортиқчаси шартномавий нархларда қабул қилинади. Бунда мавсум, етказиб берилаётган маҳсулотларнинг сифати ҳисобга олинади.

Харид қилиш тартибининг ўзи ҳам анча соддалаштирилди. Хилма-хил ҳужжатлар, справкалар сўралмайдиган бўлди. Бундай ноқулайликлар ўзининг мураккаблиги билан ҳамма вақт деҳқонларни чўчитиб келган эди. Эндиликда маҳсулот нархи, уни қабул қилиб олиш ва нақд пулга ҳисоб-китоб қилиш бир неча дақиқа мобайнида ўша ернинг ўзида амалга оширилади.

ТЕГИРМОН ҚУВВАТИ ОШАДИ

Қўқон дон маҳсулотлари комбинатининг тегирмонига 15 та ун тортадиган дастгоҳ ўрнатилди. У ускуналар Швейцария берган рухсатнома асосида мамлакатимизнинг мудофаа корхоналарида тайёрланган ва юқори унумдорлиги билангина эмас, айни вақтда фойдаланишда қулайлиги, тузатиш осонлиги билан ҳам ажралиб туради.

Бу ерда бошланган таъмирлаш ишлари чоғида ишлаб чиқаришни бошқариш учун электрон пульт ишлатиш ҳам режалаштирилган. Бу пульт барча технология жараёнлари аниқ бажарилишини таъминлайди ҳамда ходимларнинг кўпчилигини бир хил самарасиз меҳнатдан ҳалос этади. Ишнинг умумий ҳажми эса уч миллион сўмни ташкил этади. Комбинатда тегирмон саноатини тўла такомиллаштириш режалаштирилган. Бу ерда тегирмон 20 йилдан бери ишлаб келяпти ва шу вақт ичида ҳам маънавий, ҳам жисмоний жиҳатдан эскириб қолди.

(ЎзТАГ).

Танишинг: ғўза парвариши пешқадамлари

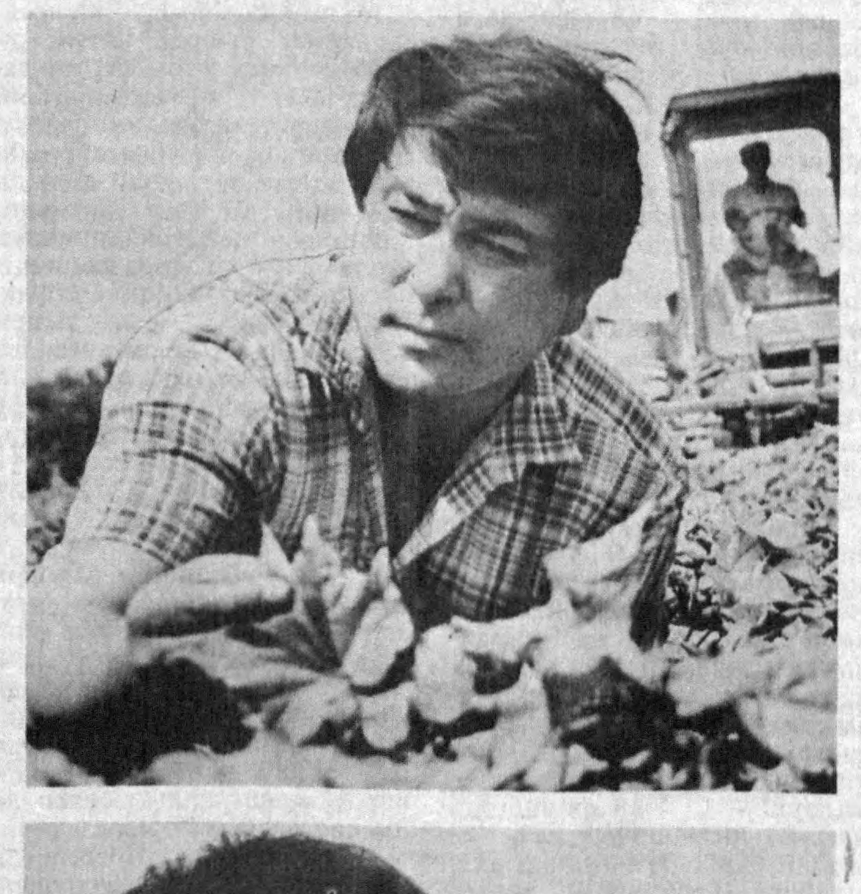

Арнасой районидаги Бобофайзий навли давлат хўжалиги аъзолари 3 минг гектар ерда деҳқончилик қилишмоқда. Амир Мирзақулов етакчилигидаги бўлим аъзолари ғўзаларини меҳр билан парваришламоқдалар. Улар чеканкани барвақт якунлашди. Юқоридаги суратда Амир Мирзақуловни кўриб турибсиз.

Пастдаги суратда эса Пайариқ районидаги Крупская номли жамоа хўжалигининг илғор механизатори Илҳом Примов тасвирланган. У ғўза қатор ораларига ишлов беришда кўпчиликка ўрнак бўлмоқда.

А. ТЎРАЕВ ва **К. ТУРСУНОВ** олган суратлар.

• АКС-САДО

«Правда Востока» рўзномаси Орол муаммоларига кўп эътибор бермоқда. Унинг саҳифаларида мутахассислар, олимлар, жамоат арбоблари, журналистлар, ёзувчилар ўз мулоҳазаларини баён этишмоқда. Сибирь дарёлари сувининг бир қисмини Ўрта Осиёга олиб келиш масалалари бўйича мақолалар эълон қилинмоқда. Рўзномадаги бир қисм мақолалар Орол бўйидаги иқтисодий, атроф-муҳитга оид ва бошқа муаммоларга бағишланган.

Академик М. Муҳаммаджонов ҳам «Оролни қутқариш мумкин» деган мақоласида («Правда Востока»нинг шу йил 24 июлдаги сони) Орол денгизини сақлаб қолишга ўз муносабатини баён этди. Сув хўжалиги мутахассислари ва иқтисодчилар ушбу мақолага муносабат билдириб, ўзгача нуқтаи назарни илгари суришди. Муҳарририят уларнинг мулоҳазаларини эълон қилмоқда.

ОРОЛ ВА МИНТАҚА

ҲОЗИРГИ пайтда ўз қарашлари ва эътиқодини ўзгартириш билан кимнидир ажаблантириш қийин: КПСС-нинг собиқ етакчилари унинг душманларига, энг нуфузли маҳфий ташкилотларнинг собиқ ходимлари сир-синоатларни ошкор этувчи жарчиларга айланишмоқда. Шу боис бир вақтлар суғориш ишларини жадал ривожлантириш зарурлигини таъкидлаган олимлар ўтмишнинг ўзига хос қозилари сифатида чиқишаётганига таажжубланмаса ҳам бўлади. Бу йўлда «Оролни қутқариш» каби долзарб мавзу ишга солинмоқда. Таниқли олим, пахтачиликда обрўли ва йирик мутахассис, академик Мирзаали Муҳаммаджоновнинг бу машмашага аралашгани таассуфлидир.

Ўзбекистонда пахтачиликни ривожлантиришнинг тарғиботчиларидан бири бўлган М. Муҳаммаджонов 1960 йилдаёқ «Пахтакорлар пахта етиштиришни ҳар томонлама кўпайтириш ва мамлакатни ушбу муҳим хом ашё билан таъминлашни ўзларининг Совет Иттифоқи барча халқлари олдидаги асосий бурчи ҳисоблашларини» ўқтирган эди.

25 йил ўтгач, 1985 йили, у 2000 йилга бориб суғориладиган ерлар майдонини 5—5,5 миллион гектарга етказиш зарурлигини таъкидлайди.

Бинобарин, 25 йил мобайнида олимнинг суғориладиган деҳқончилик ҳақидаги фикри ўзгармаган, яъни суғоришни ҳар томонлама ривожлантириш зарур. Лекин унинг 1991 йил 24 июлдаги мақоласига қараб хулоса чиқарадиган бўлсак, «Орол денгизининг қуриши турғунлик давридаги қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги ташкилотлари раҳбарларининг қўпол хато ҳамда нуқсонлари оқибатида содир бўлган. Қишлоқ хўжалиги ва сув хўжалиги ғайриилмий асосда — сув ресурсларини ҳисобга олмасдан миқдорни ошириш асосида ривожлантирилди. Суғориладиган майдонлар ҳудуди чексиз кенгайтириб юборилди».

Ана холос! Мирза ака, суғориладиган деҳқончиликни ривожлантиришнинг илмий асосларини ишлаб чиққан сиз эмасмиди? Сиз даъват қилиб қолмасдан, шу йўналишдаги ишларни амалга оширдингиз, шунчаки олим эмас, совет ва қишлоқ хўжалиги ташкилотларининг раҳбари ҳам эдингиз. Орол сувининг камая бошлаши айни сизнинг раҳнамолик фаолиятингиз авжига чиққан паллага тўғри келади.

Гуноҳга ботиш ярамайди, ҳурматли домулла. Суғоришни ривожлантириш борасида сиз илгари амалга оширган йўналиш тўғри эди: у Совет ҳокимияти йилларида жумҳуриятда ва бутун минтақада аҳолининг сони 6 марта ўсгани ҳолда пахта ҳосилини, сиз тўғри уқтирганингиздек, 12 марта ошириш, замонавий қишлоқ хўжалигини вужудга келтириш ва шу асосда аҳолини иш билан банд қилиш, озиқ-овқат билан таъминлаш ва миллий даромадни жон бошига анча кўпайтириш, кейинги 25 йил ичида эса 2 ҳиссадан зиёдроқ ошириш имконини берди.

Шубҳасиз, бу ривожланишнинг ўз нуқсонлари, бирёқламаликлари бўлди; ҳамма жойда ҳосилдорликни ошириш, сувдан тежаб-тергаб фойдаланишга етарли эътибор берилгани йўқ; маҳсулотга сўнгги ишлов бериш паст савияда эди, лекин сиз куч-қувватингизни бахшида этган суғориладиган социалистик деҳқончилик бўлмаганида, бизнинг ҳам қисматимиз сиз ўз тажрибангиздан яхши биладиган Афғонистон халқариникидан оч-яланғоч, аянчли кечмасмиди?

Энди Орол ҳақида. Мақолада жумҳуриятимизнинг сувдан тежаб-тергаб фойдаланиш бўйича дастурига киритилган ҳамда сувни тежашга ва истиқболга сўзсиз ёрдами тегадиган кўплаб тадбирлар санаб ўтилган. Суғориладиган далаларни мақбул ҳажмга келтириш, ерларни текислаш, дренаж асосида шўрни қочириш, суғоришда тежамкор технологияларни қўллаш, шу жумладан, экинларга эгат оралатиб сув бериш; дарахтзорларни фақат суғориладиган ҳудудларда эмас, балки сув манбаи юзага келадиган жойларда ҳам кенгайтириш — ана шулар жумласидандир.

Биз сиз таклиф этгандек, тупроқни 60—80 сантиметр чуқурликкача юмшатишни ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлаймиз, юмшатгичларни кўплаб ишлаб чиқариш йўлга қўйилди, ҳозир эса янги юмшатгичларнинг яна икки тури ишлаб чиқаришга тайёрланмоқда.

Лекин булар эвазига қанча сувни тежаш мумкин? Илмий ва сув хўжалиги лойиҳа ташкилотларининг ҳисоб-китобларига қараганда сувдан тежаб-тергаб фойдаланиш тадбирлари тўла амалга оширилганида 10—12 кубометрдан кўп бўлмайди. Мақолада эса ортиқча сарфланадиган, бинобарин тежаш мумкин бўлган сув маълумотлари 3—4 баробар кўп кўрсатилган. Айни мана шу ерда хатоликка йўл қўйилган.

Биринчидан, Орол денгизининг бутун ҳавзаси Орол билан боғланган эмас. Зарафшон, Қашқадарё, Кофирнигон, Зомин, Мурғоб, Тажан, Атрек каби дарёлар, Фарғона водийсидаги бир қатор ирмоқлар, кейинги йилларда Сурхондарё ҳам ўзанга сув ташламайди, бинобарин Оролга ўзидаги сувни қайтариш имконига эга эмас, шу сабаб Сирдарё ва Амударё ўзанлари ҳақидагина гап юритиш жоиз. Бу эса йилига ялпи 120 кубокилометрни эмас, кўп йиллик ўрта даражадаги 88,7 ва Орол билан боғланган бошқариладиган 78,2 кубокилометр сувни ташкил этади. Агар шу сувдан 35 кубокилометрни Оролга юборадиган бўлсак, йилига 43 кубокилометр нақд сув қолади. Бу сув саноатга, асосан шу ўзандан сув оладиган Тошкент, Фарғона, Андижон, Наманган, Урганч, Нукус, Бухоро, Қарши, Ашхобод, Тошовуз ва бошқа катта шаҳарларни сув билан таъминлашга етиши керак. Энг асосийси, у билан 5 миллион гектарни суғориш зарур. Тахминий ҳисоб-китоблар қуйидагича: 43 кубокилометрдан 6 кубокилометри дарёларда бой берилади. 5 кубометри аҳолини сув билан таъминлаш ва бошқа эҳтиёжларга сарфланади, суғоришга 32 кубокилометр қолади ёки гектар бошига 6,6 минг кубометрни ташкил этади. Бугунги кунда Сирдарё ҳавзасида гектарига 8,5 минг, Амударё ҳавзасида 13 минг кубометр сув сарфланади. Шундай қилиб, таклиф этилган концепция Сирдарё ҳавзасида сув харжини яна қирқ фоизга, Амударё бўйича икки ҳиссага камайтиришни тақозо этади.

Академик Муҳаммаджоновнинг илмий далилларининг ишончли эканлигини ҳисобга олиб, биз унинг ғўзага оид барча эълон қилинган асарларини ўрганиб чиқдик. Лекин ҳеч жойда сувдан фойдаланиш бўйича ўтказган ўз тадқиқотларини топмадик. У асосан бошқа тадқиқотчиларнинг маълумотлари асосида фикр юритади.

Бу ишларда даланинг умумий сув ҳаражати кўрсатилган эмас (у анча кўпроқдир, чунки ер ости сувларидан намланиш, қор-ёмғирларнинг сувини, тупроқда сув заҳираларининг камайишини ҳам ўз ичига олади), суғориш меъёри эса экин вояга етадиган даврда гектар бошига 5.500—6.725 кубометрни ташкил этади; бошқа маълумотларда суғоришга кетадиган сув харжи бир центнер пахтага 160—220 кубометр ҳисобидан келтирилади. Шўр ювиш ва яхоб бериш меъёри гектарига 2—3,5 минг кубометр эканлигини ҳисобга олсак, 25—30 фоиз исроф бўлганида суғориш меъёри 9—10 минг кубометрни, 40 фоизда эса ҳозир амалда бўлганидек, 11—14 минг кубометрни ташкил этади. Чиндан ҳам Мирзачўлдаги фойдали иш коэффициенти юқори бўлган суғориш тармоқлари гектар бошига йилига 7—9,5 минг кубометр сув сарфлайди, ариқлардан иборат суғориш шохобчалари 15—30 фоиз кўпроқ сув харжлайди. Шундай қилиб суғориш тармоқлари сувни 2 ҳисса кам харжлаши мумкин деган далил ҳатто мақола муаллифининг илмий ишларида ҳам тасдиғини топмаган.

Дарвоқе, суғориш тармоқларидаги исрофгарчилик ҳақида. Мақоланинг биринчи қисмида М. Муҳаммаджонов муштарийларни соз тупроқли ерларда сув сизишига йўл қўймайдиган тадбирлар керак эмас, улар фақат чағиртош жойларда зарур, деб ишонтирмоқчи бўлади. Бундай тадбирлар инсоннинг табиатга қўпол аралашуви деб баҳоланади. Лекин ариқлар туби сув сизмайдиган қилинмаса, поток ва қувурлар қурилмаса, сув йўқотилиши бу иш амалга оширилган Мирзачўл ва Қарши чўлидаги каби 30 фоизни эмас, балки бу юмушлар ариқларнинг атиги 5—10 фоизида амалга оширилган. Қорақалпоғистон, Хоразм, Бухородаги каби 45—50 фоизни ташкил этади, ўшанда оби ҳаёт сарфи янада ортиб, ваъда қилинган 35 кубометр эмас, балки ҳисоб-китоблардаги 10 кубокилометр сувни ҳам тежаб бўлмайди.

Энди шоли ҳақида. Биринчидан, ҳеч жойда шолипояларда гектарига 55 минг кубометр сув сарфланмайди, кўпи билан сув харжи бундан 2 ҳисса камроқдир, такомиллашган суғориш усуллари жорий қилинган ерларда эса бу рақам 18—20 минг кубометрдан иборатдир. Демак, ғўза билан қиёслаганда сув харжи 5 марта эмас, 2,5—3 марта кўпроқдир. Шоли майдонларини қисқартириш чиндан ҳам эътиборга лойиқ таклиф. Лекин ҳозир Ўрта Осиё жумҳуриятлари гуруч билан ўзларини-ўзлари таъминлайдилар. Шолипоялар қисқартириладиган бўлса, 500—600 минг тонна гуручни қаердандир сотиб олиш масаласи кўндаланг бўлади. Бундан ташқари шолипояларни бошқа экинзорларга айлантириш яна 1 миллиард сўмни талаб этади.

Хуллас, концепция муаллифлари таклиф этганидек, ҳар бир жумҳурият сувга эҳтиёжни 15—20 фоизга камайтириши жўн иш эмас. Концепция муаллифлари ёдда сақлаётган ва гектарига ўртача 17,5—18,5 минг куб метр сув олинадиган пайтдаги асосий оби ҳаёт заҳиралари аллақачон йўқ бўлиб кетган — 1982 йилдан бошлаб сув беришни қаттиқ назорат остига олиш, ундан тежаб-тергаб фойдаланиш, шу жумладан сув ҳавзалари бирикмаларини ташкил этиш бўйича олиб борилаётган ишлар сув харжини 12,5—13 минг куб метрга туширди.

2000 йилга бориб Ўрта Осиёда 48, Ўзбекистонда эса 29 миллион киши истиқомат қилади. Бу одамлар учун иш жойлари зарур, жумҳуриятнинг ўзида 1,8 миллион кишини ишга жойлаштириш, 8 миллион киши учун оддий ижтимоий шароитлар яратиш керак, бунга озиқ-овқат маҳсулотлари ва ҳоказоларни қўшимча қилинг. Буларнинг ҳаммаси қўшимча сув манбаларини тақозо этади.

Дарвоқе, 2000 йилдаги сув эҳтиёжларини батафсил ҳисоб-китоб қилиш ундан жуда тежаб-тергаб фойдаланилганда ҳам йилига минтақа бўйича 94 ва жумҳурият бўйича 61 кубокилометрни ташкил этишини кўрсатмоқда, лекин бунинг учун ҳамма жойда такрорий сув таъминотини йўлга қўйиш, такомиллашган суғориш усулларини жорий қилиш зарурдир. Бу эса тубдан таъмирлаш ишларини ва камида 30 миллиард сўмга тушадиган сувни тежаш бўйича кўпгина тадбирларни амалга оширишни тақозо этади.

Бутун жаҳон табиатни ўзлаштиришда зарар кам бўлиши ва ижтимоий-иқтисодий тараққиёт янада олға босиши учун муроса йўсинидаги ечимларни изламоқда. Сув омборлари айни шу йўналишдаги омилдир; зеро, улар дарёнинг табиий оқимини иқтисодиёт эҳтиёжларига мослаштириб, мавсумий ва кўп йиллик барқарор сув таъминотига кафолат беради. Айни чоғда айрим салбий ҳолатлар ҳам кузатилади: исрофгарчиликнинг бирмунча кўпайиши (лекин йилига 5 эмас, балки 1,5 куб километр), чўкиндилар ҳосил бўлиши, ернинг муайян қисмини сув босиши — шулар жумласидандир. Шунга қарамай аксарият жойларда сув омборлари қурилмоқда. АҚШ, Хитой ва ҳатто Японияда сув омборлари сони ва бошқариладиган сув миқдори СССР ва айниқса Ўрта Осиёга нисбатан кўп ҳисса ошиқдир. Андижон, Талимаржон, Туямўйин сув омборлари минтақада сув таъминотида барқарорликни юзага келтирган экан, қай тариқа уларнинг зарари ҳақида сўз юритиш мумкин? Андижон, Тўхтағул, Талимаржон, Туямўйин сув омборлари қурилгач, Ўрта Осиё сув жуда кам бўлган 1982 ва 1986 йилларда сув таъминотида айтарли узилишлар ва мушкулликлар сезилмади. Ваҳолонки, Тўхтағул сув омбори тўлғазилмаган, Андижон ва Туямўйин сув омборлари ҳам қурилмаган 1975 йилни эслайлик, ўша йиллари халқ хўжалиги ўн миллиардлаб сўм талофат кўрди.

САНИИРИ олимларининг ҳисоб-китобларига қараганда, агар халқ хўжалигини ҳозирги ҳолатда кўп йил мобайнида М. Муҳаммаджонов таклиф этганидек сув оқими бошқарилмайдиган қилиб қўйилса, ҳар уч йилда минтақа бўйича қишлоқ хўжалигининг ўзида 6 миллиард сўмгача ялпи маҳсулот бой берилади.

Сув омборларидан 55 кубокилометр сув олиш, академик Муҳаммаджонов ёзганидек, Оролни қутқаради, дея оламизми? Оролни тиклаш учун ҳозир йилига 87 кубокилометр сув керак, таклиф этиладиган миқдори нари борса икки йил уни бугунги ҳолатда сақлаб туришга имкон беради. Эълон қилинган концепция муаллифлари ҳам Оролни шу ҳолатда сақлашмоқчи. Лекин ҳозирги ҳолат — ҳар литрида 22-28 граммдан туз бўлган икки алоҳида сув ҳавзасидир (яқин келажакда учта ҳавза бўлади). Сувнинг бундай тузланиш даражасида атроф-муҳитдаги аҳволни барқарор ушлаб туриб бўлмайди. Ҳавзанинг ҳозирги аҳволи дарёнинг қуйи қисмидаги тўқайлар, табиий шароитларни тиклай олмайди, денгизнинг қуриб қолган тубидан кўтарилаётган чанг-туз миқдорини камайтира олмайди. Денгизнинг ўзи эса аҳоли пунктларидан 60—100 километр узоқлашиб кетган ва иқлим шароитларининг ёмонлашуви оқибатлари улар учун сақланиб қолаверади.

Биз ўсиб бораётган эҳтиёж ва техник имкониятлардан келиб чиқиб, Орол ва Орол бўйига юборилиши мумкин бўлган сув миқдори бошқарилмайдиган ирмоқлар ва ариқлар ҳамда ерости сувларини ҳам қўшиб ҳисоблаганда, 2000 йилга келиб кўпи билан йилига 15 кубокилометрни ташкил этишини айтиб ўтдик.

Энди савол туғилади: бу сувларни қаерга юбориш зарур? Оролгами ёки Орол бўйигами? Зотан, сувни қўшимча ишларни амалга оширмасдан бевосита денгизга йўналтирадиган бўлсак, бу денгиз сатҳининг ҳозирги 38 метрдаги белгидан тушиб кетишни тўхтата олмайди; тўхтатган тақдирда ҳам атроф-муҳитда содир бўлган тақирланишни, дельтанинг бой берилиши ва ҳоказо каби салбий ҳолатлардан халос этолмайди.

Шу боис катта маблағларни ўнлаб миллиард сўмни сарфлаб ва 35 миллион аҳоли эҳтиёжидан сувни олиб, Оролга йўналтириш ва бунинг эвазига на экологик, на иқтисодий самарага эга бўлмаслик ақлдан эмас.

Шундан келиб чиқиб, кўп йиллик тадқиқотлар асосида Орол бўйи районлари аҳолиси қўллаб-қувватлаган тадбирлар мажмуи таклиф этилди. У сувни биринчи навбатда дельтага йўналтиришни, дельтадаги табиий муҳитни тиклашни, сўнгра денгизнинг кенглиги камида 40-60 километрдан иборат янги кичрайтирилган, суви чучуклаштирилган ва аҳоли истиқомат қиладиган жойларга яқин акваториясини юзага келтиришни кўзда тутади. Бостириб суғориш, фитомелиорация билан уйғунлаштирилганда бу тадбирлар йилига 10-12 кубокилометр сув харжлангани ҳолда салбий экологик оқибатларни сезиларли даражада бартараф этиш, ҳаттоки дельтада ва соҳилга туташ кўлларда балиқ етиштиришни кўпайтириш имконини беради; шуниси ҳам борки, балиқ етиштириш режали тарзда олиб борилади. Вақтинчалик лойиҳа асосида бу тадбирлар амалга оширила бошлаган кейинги икки йил мобайнида Мўйноқ райони аҳолиси бу таклифнинг тўғри эканлигига ишонч ҳосил қилишди.

Шундай қилиб, дельтани тиклаб, табиий ҳолати бирмунча тикланган очиқ ҳавзали Оролни вужудга келтириб, тақчиллик ва чеклов шароитида бир амаллаб 2000 йилгача яшасак бўлади. Кейин-чи?

Аҳолининг тўхтовсиз ўсиб бориши ва истиқомат марказларини ривожлантириш эҳтиёжи, минтақадаги аксарият шаҳар ва қишлоқ аҳолисининг табиат қўйнида яшашга интилишлари суғориладиган ерларни қисқартириш ва жон бошига тўғри келувчи шундоқ ҳам оз майдонни (ҳозир 0,2, йигирма йилдан сўнг 0,10 гектарга тушади) янада камайтиришни тақозо этади. Шу сабаб сувдан тежаб-тергаб фойдаланиш ва таъмирлаш, томчилатиб суғоришни ривожлантириш билан бирга суғориладиган янги ерларни ўзлаштириш Ўрта Осиё барча жумҳуриятлари учун ҳаётий эҳтиёжга айланади.

Шунга биноан минтақага қўшимча сув олиб келиш долзарб заруратдир. Қуёшнинг, тупроқнинг табиий қудрати, деҳқончиликда моҳир кадрлар — буларнинг ҳаммаси кечи билан 2005 йилгача исталган бир дарёдан 20 кубокилометр сув келтирилган тақдирда бутун мамлакат ва Ўрта Осиё манфаатлари йўлида ишга солинади. Обь дарёсидан сув олишнинг илгари ишлаб чиқилган лойиҳаси 1983 йил нархларида 25 миллиардга яқин сўмни ташкил этади. Бу ҳажми ва самарасига кўра таъмирлаш ишларига кетадиган ялпи харажатларга тенгдир, лекин бу таъмирлаш ишларини ўтказиш эҳтиёжини йўққа чиқармайди; зеро, сув олиб келиш бошлангунга қадар Ўрта Осиё оби-ҳаёт тармоқлари қайта қурилиши даркор.

Ўрта Осиёда суғоришни ривожлантириш мамлакат шарқий қисми учун фойдали ва мақсадга мувофиқ бўлиши зарур, негаки бу Шарқий Сибирь, Узоқ Шарқ ва бошқа жойларни янги мева-чева, сабзавот, қовунлар билан доимо таъминлашни ташкил этиш имконини беради, истиқболда мамлакатни озиқ-овқат маҳсулотларини харид қилишдан озод этади. Айни чоқда сув олиб келиш оби-ҳаёт таъминоти ва аҳолини иш билан банд қилиш, экин майдонларини кенгайтириш билан бирга Орол бўйидаги экологик муҳитни тубдан яхшилаш, ер ости сувларини чучуклаштирувчи воситаларни тиклаш имконини беради.

Шуниси ҳам борки, Иртиш дарёсидан сув олиб келиш иқтисодий жиҳатдан энг самарали йўл бўлиши ҳам мумкин. Бу ҳолда фақат Қозоғистон ва Ўзбекистон манфаатлари ва ҳудуди доирасида иш битади.

Масалани моддий ва маблағ жиҳатдан таъминлаш ҳал этилган тақдирда, Ўрта Осиё жумҳуриятлари, аввало, Ўзбекистон ушбу лойиҳани жадал амалга оширишни зиммага олиб, жумҳуриятимизда ҳам, Қозоғистонда ҳам қисқа муддатларда наф кўрилиши мумкин. Бундан ташқари, Ўрта Осиё жумҳуриятлари, РСФСР ва марказ саъй-ҳаракатларининг бундай бирлашиши янги Иттифоқ шартномаси асосида мамлакатда якдиллик юзага келиши ва жумҳуриятлар ўзаро манфаатлари жипслашувига хизмат этади.

В. ДУХОВНИЙ,
«СССР Фан ва техника давлат қўмитаси Ўрта минтақа сув заҳираларидан самарали фойдаланиш» секцияси раиси, техника фанлари доктори.

А. НОМОЗОВ,
Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган мироб.

Э. РАҲИМОВ,
СССР гидроэкологлар уюшмаси ҳайъати аъзоси, иқтисодиёт фанлари доктори. **(«Правда Востока» рўзномаси 154-сони).**

15 август—Ҳиндистон мустақиллиги куни

ТАҚДИРИ БИЛАН УЧРАШГАН МАМЛАКАТ

ҲИНД ХАЛҚИНИНГ БАЙРАМИ АРАФАСИДА ҲИНДИСТОННИНГ ТОШКЕНТДАГИ БОШ КОНСУЛИ АШОК МУКЕРЖИ ЖАНОБЛАРИ БИЛАН МУЛОҚОТ

— Аввало дўст ҳинд халқи ҳаётидаги катта байрам — Мустақиллик куни байрами билан сизни самимий табриклаймиз. Ўшанда, 1947 йилнинг 14 августидан 15 августига ўтар кечаси Жавоҳарлаъл Неру Ҳиндистон ўз тақдири билан учрашди, деб айтганди. Орадан ўтган 44 йил ичида ҳинд халқи қандай ютуқларга эришди!

— Табригингиз учун ташаккур. Халқимиз инглиз мустамлакачиларига қарши икки аср давомида олиб борган матонатли кураши натижасида мустақилликни қўлга киритди. Натижада том маъноси билан айтганда унинг учун янги ҳаёт, янги давр бошланди. Шу боис ҳам бу байрам барча ҳиндистонликлар учун азиз ва ардоқлидир.

Мустақиллик йилларида Ҳиндистон тез суръатлар билан ривожланди, ҳозир у саноат ҳажми бўйича жаҳонда олдинги ўринлардан бирини эгалламоқда. Кейинги ўн йил ичида мамлакатнинг иқтисодий ривожланиш суръатлари йилига 5—5,5 фоизни ташкил этмоқда. Таққослаш учун бир фактни келтирайлик. Америка Қўшма Штатларида бундай ривожланиш йилига 1,8 фоиздан ошмаяпти. 1947 йилда мамлакат ўз эҳтиёжи учун ташқаридан турли маҳсулотларни келтиришга мажбур бўлган бўлса, ҳозир бунинг акси, Ҳиндистон хорижга кўплаб ва турли моллар экспорт қилмоқда. Дарвоқе, шу йилнинг бошида Ҳиндистон Совет Иттифоқига ёрдам тариқасида дори-дармонлар ва дон юборди. Мамлакатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори ҳам ошди.

Ҳиндистонга мустақиллик келтирган энг қадрли неъматлардан бири шак-шубҳасиз, бу демократиядир. Халқимизнинг қўлга киритган ютуқлари заминини демократиясиз тасаввур этиш қийин. Зеро, ҳар бир инсон камолоти учун аввало шарт-шароит, имконият яратилиши керак. Ана шундагина буюк ишларни рўёбга чиқаришга унинг қурби етади. Дарвоқе, мамлакатимиз аҳолиси ўтган йилларда кўпайди, ҳозир у 870 миллион кишини ташкил этади.

— Осиёдаги буюк давлат — Ҳиндистоннинг муваффақиятлари ҳам улкан, лекин айни кезда унинг ўзига хос қийинчиликлари ва муаммолари қандай ҳал этилмоқда!

— Дарҳақиқат, ютуқларимиз салмоқли, аммо бизда ҳам қийинчилик ва муаммолар йўқ эмас. Шулардан бири ҳозирги молиявий қийинчиликлардир. Миллий пул бирлиги — рупийнинг қатъий валютага нисбатан қадри 20 фоизга тушиб кетди. Бу Ҳиндистон экспортининг арзонлашувига олиб борди. Бундан ташқари хориждан катта миқдорда хилма-хил хом ашё, энг аввало нефть сотиб олишга тўғри келмоқда. Ҳиндистон ҳукумати мавжуд муаммоларни ҳал этиш учун чуқур иқтисодий ислоҳотлар йўлини ўтказишга киришди. Эндиликда хусусий сармояни қўллаш имконияти кенгайди, давлат сектори қўлида эса мудофаа саноати, атом энергетикаси, кўмир қазиб чиқариш, олтин ва бошқа стратегик нодир металлар қолди. Хорижий капитал учун ҳинд иқтисодиёти эшиклари кенг очилмоқда. Қурилаётган бу тадбирлар иқтисодиётни янада юксалтиришга, муаммоларни ҳал этишга имкон беради.

— Яқинда Тошкентда ўтган ишбилармонлар учрашуви қатнашчилари орасида Ҳиндистон компания ва фирмалари вакилларини, ишбилармонларни кўриб қувонган эдик. Мазкур учрашув тўғрисидаги ўз фикр-мулоҳазаларингиз билан ўртоқлашсангиз.

— Ўзбекистон жумҳурияти Президенти И. А. Каримов ташаббуси ва бошчилигида ўтган бу муҳим анжуман таҳсинга сазовордир. Зеро, бозор иқтисодиётига ўтилаётган бир кезда бу тадбирнинг ўтказилиши айни муддао бўлди. Тошкент ишбилармонлар учрашувида кўпгина юртдошларим ҳам қатнашди. Анжуман иши муваффақиятли ўтганлиги сабабли улардан бирортаси ҳам консулхонага бирон-бир юмуш билан келишмади. Шуни ўзиёқ кўрсатиб турибдики, Ўзбекистон раҳбарияти, вазирликлар ва мутахассислар хорижлик ишбилармонларнинг анжуманда самарали ишлаши учун барча шароитни муҳайё этишган.

Мени қувонтирган яна бир нарса шу бўлдики, Ҳиндистон фирмалари учрашув қатнашчилари орасида биринчилардан бўлиб, битимлар тузишга эришишди. Эндиликда ҳиндистонлик ишбилармонларни Ўзбекистонда тез-тез учратиш мумкин. Улар Тошкент учрашувида бошланган ишларни давом эттирмоқдалар. Дарвоқе, шу йил сентябрида Тошкентда халқ хўжалиги ютуқлари кўргазмасининг «Қурилиш» павильонида Ҳиндистон халқ истеъмоли буюмларининг ярмаркаси ўтказилади. Унда юртимдаги 40—45 компания ўз маҳсулотларини намойиш этади. Ўйлайманки, бундай тадбир ҳар икки томон учун ҳам ўзаро манфаатли бўлади.

— Мавриддан фойдаланиб, муштарийларимизни Бош консулхона фаолияти билан таништирсангиз.

— Ҳиндистоннинг Тошкентдаги Бош консулхонаси 1987 йилда ўз фаолиятини бошлаган эди. Бундан кузатилган мақсад — Ҳиндистон билан Ўрта Осиё жумҳуриятлари ўртасида иқтисодий, маданий ва бошқа соҳаларда алоқаларни янада мустаҳкамлашдир. Ўзбекистонда ҳозир 1,5 минг ҳиндистонлик қурувчи бор. Улар Бухоро, Тошкент ва Самарқанд шаҳарларида меҳмонхоналар қуришмоқда. Бундан ташқари ҳиндистонлик 500 йигит-қиз Тошкент олий ўқув юртларида таҳсил олаётир. Консулхонамизда 12 киши ишлайди. Улар паспорт, виза ва бошқа ҳужжатларни расмийлаштириш билан шуғулланадилар.

Дарвоқе, яқин икки йилда Тошкент шаҳри марказида — Ўзбекистон кўчасида консулхонамизни ишга тушириш мўлжалланган. Бу ўзига хос катта бир комплекс бўлиб, маъмурий бино, маданият маркази ва консулхона ходимлари оилалари учун турар-жойни, ўз ичига олади. Бу Ҳиндистон билан Ўзбекистон ўртасидаги алоқалар янада кенгайишини билдирса, иккинчидан маданият маркази дўстлик ришталарини мустаҳкамлашга хизмат қилади. Хуллас, олдимизда катта ишлар турибди.

— Жаноб Ашок Мукержи, рўзномамизнинг барча муштарийлари номидан сизни ва сиз орқали дўст ҳинд халқини қутлуғ байрам — Ҳиндистон мустақиллигининг 44 йиллиги билан яна бир бор табриклашга ижозат этгайсиз.

— Раҳмат Ўз навбатида самимий ва меҳмондўст Ўзбекистон халқига миннатдорчилик билдириб, унга каттадан-катта муваффақиятлар тилайман.

Суҳбатдош:
Алишер РЎЗИЕВ,
«Совет Ўзбекистони» махсус мухбири.

Бундан 44 йил муқаддам Ҳинд халқи ҳаётида тарихий бурилиш юз берди. Ҳиндистон мустақил жумҳурият мақомини олди. Ҳиндистоннинг биринчи бош вазири Жавоҳарлаъл Неру Деҳлидаги Қутб Минор қўрғонида мамлакат узра янги тонг отганини эълон қилди. Шу кундан, яъни 1947 йилнинг 15 августидан бошлаб бу сана ҳинд халқининг миллий байрами сифатида ҳар йили нишонлаб келинади.

Сиз суратда Ҳиндистоннинг биринчи бош вазири Жавоҳарлаъл Неру номидаги ёдгорлик музейини кўриб турибсиз.

С. СИЧЕВ олган сурат. (ТАСС).

• Диққат: янгилик

ТЕРМИЗДА УМУМТЕХНИКА КУЛЛИЁТИ

Бу йил жумҳуриятимизда бир неча янги олийгоҳ ва унинг шахобчалари иш бошлади. 1 сентябрдан бошлаб Термиз шаҳрида Тошкент электротехника ва алоқа олийгоҳининг умумтехника куллиётида талабалар биринчи бор ўқишни бошлайдилар. Мухбиримиз бу ҳақда Тошкент электротехника ва алоқа олийгоҳи ректори, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси академиги Ж. АБДУЛЛАЕВ билан суҳбатлашди.

— Ахборот воситалари кенгайиб аҳолига қулайлик туғдирмаса, рўй бераётган воқеа-ҳодисаларни ўз вақтида етказмаса меҳнаткашлар жумҳуриятимиз, Иттифоқимиз ва хорижда бўлаётган воқеалардан бехабар қолишлари турган гап.

Биласиз, олийгоҳимизда худди шу соҳа бўйича муҳандислар тайёрланади. Биз алоқа муҳандислари тайёрлаш бўйича маълумотларни таҳлил этиб кўрдик. Буни қарангки, жумҳуриятимизнинг қишлоқ жойларида, айниқса жанубий вилоятларда алоқа тизимлари бўйича муҳандислар тайёрлаш яхши йўлга қўйилмаган экан. Бу ана шу ҳудуднинг ўзида телефон, алоқа тармоқлари иши яхши йўлга қўйилмаганлигини кўрсатди. Бунинг боиси жанубий вилоятлар, районлардан келаётган ёшларнинг олийгоҳимизда кам таҳсил кўраётганлигидандир.

Биз бу муаммони ҳал этиш мақсадида ўқиш масканини кўпчилик истиқомат қиладиган жойга яқинлаштиришни лозим топдик. Сурхондарё вилояти партия ва совет раҳбарлари ниятимизни қўллаб-қувватлади. Биз биргаликда СССР Алоқа вазирлигига олийгоҳимизнинг умумтехника куллиётини Термиз шаҳрида очиш тўғрисидаги таклиф билан чиқдик. Таклиф қўллаб-қувватланди.

Термиз шаҳрида талабаларнинг ўқишлари ва дам олишлари учун барча шарт-шароит яратилди. Бу йил Бухоро, Қашқадарё, Сурхондарё вилоятлари, Туркманистон ва Тожикистоннинг жанубий ноҳияларидан олийгоҳимизга қабул қилинган 95 талаба Термизда ўқишни бошлайди.

Умумтехника куллиётининг 2-курсини битирган талабалар ўқишни яна Тошкентда, олийгоҳнинг ўзида давом эттирадилар. Биз шу йўл билан жанубий вилоятлар ва айниқса, қишлоқ районлари учун алоқа муҳандислари тайёрлашдек муҳим ишга замин ярата борамиз.

ФАРЗАНДЛАР ЯЙРАСИН ДЕБ

Янги ўқув йилига саноқли кунлар қолди. Ҳадемай мактабларда биринчи қўнғироқ жиринглайди. Ёзда мириқиб дам олган болалар қадрдон мактаб қучоғига қайтадилар. Уларнинг кўплари янги, замонавий мактабларда ўқишни давом эттирадилар.

Жумҳуриятимиз мактаблари янги ўқув йилига шайми! Бу йил фойдаланишга топширилиши лозим бўлган биноларнинг аҳволи қандай! Мухбиримиз М. Пирматов бу ҳақда жумҳурият халқ таълими вазирининг муовини М. СУЛТОНОВга мурожаат қилди.

Янги ўқув йили арафасида

— Умуман айтганда қилинаётган ишлардан кўнглимиз тўляпти, — деди Муртазо Султонович. — Шу йил 1 августгача жумҳурият бўйича режалаштирилган 6842 та мактабнинг 92 фоизи таъмирланди. 2534 та мактабгача болалар муассасаларининг 80 фоизи, мактабдан ташқари муассасаларнинг 92 фоизи, мактаб-интернатнинг, мактабларaро ўқув ишлаб чиқариш комбинатларининг 97 фоизи, ҳунар-техника билим юртларининг 79 фоизида таъмирлаш ишлари ниҳоясига етди. Қорақалпоғистон жумҳурияти, Наманган, Тошкент ва Хоразм вилоятларида олиб борилаётган ишлар мақтовга сазовор. Афсуски, бошқа вилоятларда бундай эмас. Айрим жойларда ишлар ғоят суст олиб борилмоқда. Бухоро, Қашқадарё, Сирдарё ва Фарғона вилоятларидаги айрим мутасадди раҳбарларнинг бепарволиги туфайли таъмирлаш ишлари чўзилиб кетяпти.

Халқ таълими муассасаларини капитал таъмирлаш бўйича амалга оширилаётган ишлар ўқув йили арафасида кенг кўлам касб этмоқда. Бундан ташқари 331 та иситиш қозонлари, ички ва ташқи иситиш тизимлари ва бошқа ишлар амалга оширилди, ойналар солинди.

Мактабларни янги ўқув йилига ва кузги-қишки мавсумга тайёрлашда бир қатор жиддий муаммоларга ҳам дуч келинмоқда. Тўғрисини айтиш керак, бу борадаги ишларни сифатли бажариш асосан қурилиш материаллари билан ўз вақтида таъминлашга боғлиқ. Афсуски, халқ таълими муассасаларининг қурилиш материалларига бўлган эҳтиёжлари 50-60 фоизгина қондириляпти, холос. Йилма-йил ажратилаётган моддий-техник жамғармаларни тўлалигича олишнинг имконияти бўлмаяпти. Устига-устак ҳамма жамғармалар йилнинг тўртинчи чорагида тақсимланади. Ваҳолонки, янги ўқув йилига тайёргарлик худди шу кунларда, яъни 20—25 августда якунланиши керак.

Мактабларни ойна билан таъминлаш арзимаган иш бўлиб туюлиши мумкин. Лекин кейинги йилларда бунга катта эҳтиёж сезилмоқда. Вазирликка бу борада жамғарма ажратилмаган, ўқув юртлари, халқ таълими муассасалари раҳбарлари заводларга тўғридан-тўғри мурожаат қилишганида рад жавоби олмоқдалар.

Яна бир муҳим муаммо хусусида тўхталиб ўтиш керак. Қишлоқ мактабларида фарзандларимиз билим оладилар, давлат ва жамоа хўжаликлари ана шу мактабларни оталиққа олиб, яқиндан ёрдам берарди. Афсуски, бозор иқтисодиётига ўта борган сари биз ана шу тажрибаларни унутиб қўймоқдамиз. Айрим хўжаликлар ўз ихтиёридаги мактабларни таъмирлаш, янги бинолар қуриш ишига панжа орасидан қарамоқдалар.

Элликқалъа ноҳиясидаги Фрунзе номли мактаб «Қирққизобод» жамоа хўжалиги ҳудудида жойлашган. Мактабни янги ўқув йилига тайёрлаш ишларини «Бунёдкор» ширкати олиб бормоқда. Қурилиш материаллари етишмаётир, жамоа хўжалиги томонидан ҳеч қандай амалий ёрдам кўрсатилмаяпти. Шу ноҳиядаги «ВЛКСМ 60 йиллиги» мактабида ҳам капитал таъмирлаш ишлари атиги 20 фоизга бажэрилган, холос. Ленин номли жамоа хўжалиги раиси П. Матниёзов эса билим даргоҳига мадад қўлини чўзишдан бош тортяпти. «ВЛКСМ 50 йиллиги», Жданов номли мактабларда ҳам таъмирлаш ишлари суст бормоқда.

Ноҳиядаги «Октябрь 60 йиллиги» давлат, Калинин номли жамоа хўжаликларида эса аҳвол ўзгача. Хўжалик раҳбарлари мактаб ва мактабгача тарбия муассасалари ишига яқиндан ёрдам бермоқдалар. Шунинг учун ҳам Ойбек, ал-Хоразмий, «Октябрь 70 йиллиги» мактаблари янги ўқув йилига шай қилинган.

Қорақалпоғистон жумҳуриятида 75 та мактаб авария ҳолатида. Шу кунгача 24 та мактаб қурилиб, фойдаланишга топширилди. Режага мувофиқ қуриладиган 42 та мактабнинг ҳаммасини шу йилнинг ўзида фойдаланишга топшириш кўзда тутилмоқда.

Андижон вилоятида жорий таъмирлаш ишлари деярли тугалланган. Капитал таъмирлаш эса давом этяпти. Бу ерда ҳам қурилиш материаллари етишмаяпти. Балиқчи ноҳиидаги «Бўстон» давлат хўжалиги, «Социализм», Куйбишев номли жамоа хўжаликлари раҳбарлари мактабни таъмирлаш ва қуриш ишларига яқиндан ёрдам бермаётирлар.

Бухоро, Жиззах, Қашқадарё ва бошқа вилоятлардаги кўпгина мактаблар янги ўқув йилига ҳозирлаб қўйилган. Айрим синф хоналари ноҳияларда ҳашар йўли билан тикланяпти. Афсуски, улар ҳали ўқувчиларни ўз бағрига олишга тайёр эмас. Шу билан бирга айрим хўжалик раҳбарлари мактабни иккинчи даражали иш деб ҳисобламоқдалар. Арнасой, Фориш ноҳияларида аҳвол шундай. Арнасой ноҳиясидаги Файзиев номли давлат хўжалиги ҳудудида жойлашган 2-мактабда капитал таъмирлаш ишлари ғоят суст бормоқда. Иситиш тизимлари учун қувурлар етишмаётир. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Болалар — келажагимиз. Биз уларнинг яйраб ўсишлари, аъло ўқишлари ва мириқиб дам олишлари учун барча шарт-шароитларни яратиб беришимиз керак. Шундагина эртанинг муносиб ворислари камол топади.

СИРДАРЁ ВИЛОЯТИ. Оқолтин ноҳиясидаги 10-болалар боғчасида кичкинтойларнинг шодон кулгуси сира тинмайди. Уларнинг кўпчилигини бу йил мактаб орзиқиб кутмоқда. Ҳозирча эса ёзнинг баҳаво ҳавосида ҳордиқ чиқаришмоқда.

А. ЧАПЛИГИНА олган сурат.

ЎЗБЕКИСТОНДА ОЛТИН БОРМИ?

БОЛАЛАР УЧУН ЧОП ЭТИЛГАН ИККИ КИТОБДАГИ БИР ЖИҲАТ ХУСУСИДА

Бу йил қизим учинчи синфга боради. Бу — мактаб ислоҳоти шарофати. Чунки мен унинг ёшида бир синф қуйида ўқигандим. У буни билгач суюниб кетди ва мактабга ҳозирлик кўришга аввалгидан ҳам жиддий киришди. Унинг алоҳида «топшириғи»га биноан бир неча дарсликларни олиб келдим. Биргаликда кўздан кечираётиб, бир қизиқ жиҳатни кашф этдик. Ажабо, Ўзбекистонда олтин қазиб чиқарилмас экан?!

● Луқма

Ҳа, шундай. Шу йил «Ўқитувчи» нашриёти чоп этган учинчи синфнинг «Табиатшунослик» дарслиги шундан кафолот берарди. Бунинг учун китобнинг 53, 57-бетларига қараш кифоя. Жумҳуриятимизнинг табиий харитаси ўрин олган мазкур бетларда фойдали қазилма бойликлари шартли белгилар асосида ифода этилган. Афсуски, улар орасида олтинни учратмайсиз.

Бу тасодифий ҳолми? Ёки жумҳуриятимизда ростдан олтин қазиб олинмайдими? Саволимизга ўзимиз жавоб топмоқчи бўлдик. «У ким? Бу нима?» — болалар энциклопедиясининг уч китобини синчиклаб қараб чиқдик. Таассуфки, буларда ҳам бизнинг саволимизга доир маълумот йўқ бўлиб чиқди. Чунки 254- ва 255-саҳифалардаги Ўзбекистон ҳақидаги кичик маълумотномада пахта, ипак, қоракўл ва ҳоказолар жумҳуриятимизда етиштирилиши айтилган-ку, лекин олтинга келганда ҳеч нарса дейилмаган.

Ушбу китоблар асосида билим олган ўқувчиларнинг хулосаси аниқ албатта. — жумҳуриятимизда олтин қазиб чиқарилмайди.

Аслида бунинг ҳақиқатга зидлиги катталарга яхши маълум. «Правда»нинг яқинда чиққан махсус сонини ўқисангиз ҳам бунга амин бўласиз. Махсус мухбир Навоий кон-металлургия комбинати ҳақида шундай ҳикоя қилади: «Комбинат Қизилқум саҳросининг қоқ ўртасида жойлашган. Бу мамлакатимиздаги, ҳа, дарвоқе, жаҳондаги энг йирик олтин қазиб олувчи корхоналардан бири ҳисобланади».

Демакки, жумҳуриятимизда олтин қазиб олувчи корхона мавжуд экан, олтин ҳам бор-да. Бунинг устига жаҳондаги энг катта хазиналардан бири мавжуд. Шундай бўлгач, яна бошқа бир савол туғилади. Хўш, шундай экан, китоб муаллифлари, нашриётлардаги масъул ўртоқлар буни тушунтириб беришар, ахир.

Китоблардаги ушбу камчиликларни бир дўстимга гапириб бердим. У ҳам ажабланди.

— Китоб муаллифлари тўғри қилишган, — деди у киноя ва истеҳзо билан — Ҳақиқатан ҳам еримиз ости олтин конига эга, лекин ундан жумҳуриятимизга бир грамм ҳам қолмайдида. Қазиб олиниб, марказга юборилади. Шундай экан ўқувчилар бундан воқиф бўлмаганлари ҳам маъқул.

У ўз фикрига далил сифатида «Правда»да босилган худди шу мақолани кўрсатди ва шундай сатрларни эслатди: «Олтинтопарлар ўз маҳсулотлари туфайли бирор манфаатга эга эмаслар...

Дўстимнинг баҳсли гапларига барибир қўшилмадим. Болаларимиз ёшлигидан жумҳуриятимизда қандай бойликлар мавжудлигини тўлалигича билишса яхши бўларди. Улардан буни яширишга сира ҳожат йўқ. Жумҳуриятимиз жаҳонда йирик ва энг сифатли олтинга эга эканлигини ҳамма билсин, ахир.

А. ҚОРЖОВОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

СПОРТ

ФУТБОЛ:

НАВБАТДАГИ МАҒЛУБИЯТ

Олий лига жамоалари ўртасидаги навбатдаги турда пахтакорчилар яна мағлубиятга учрашди. Бу сафар ҳал қилувчи ўйинлардан бири бой берилди. Жамоамиз аъзолари Владикавказ шаҳрида маҳаллий «Спартак» футболчиларига 0:2 ҳисобида ютқазиб қўйишди. Бу пахтакорчилар аҳволини янада оғирлаштирди.

Шу куни «Пахтакор»нинг асосий рақибларидан бири — «Металлург» ҳам ғалабага эришди. Улар Киевнинг «Динамо» клубини 2:1 ҳисобида енгишди. Минск динамочилари билан «Черноморец» ўртасидаги учрашувда ҳисоб очилмади.

ЧИМ ХОККЕЙ:

ФИНАЛГА ЙЎЛЛАНМА

Қизлар ўртасидаги СССР чемпионатининг финал мусобақаларига Ўзбекистон жамоаларидан иккитаси йўлланма олди. Қибрайдаги махсус ўйингоҳнинг ўқув-машқ марказида Олмаота, Пермь, Кумаири (Арманистон), Самарқанд ва Тошкентдан келган спортчилар зонал турнирда иштирок этишди. Турнир давомида олмаоталик хоккейчи қизлар бирор марта ҳам мағлубиятга учрамадилар. Улар 9 очко билан ғолиб чиқишди. Самарқанддаги ихтисослаштирилган болалар ва ўсмирлар мактаби спортчилари иккинчи ўринни, Тошкентдаги олий спорт маҳорати мактаби жамоаси учинчи ўринни эгаллашди. Шундай қилиб жумҳуриятимизнинг икки командаси Бутуниттифоқ мусобақаларининг якунловчи босқичига йўлланма олишди. Бу ўйинлар сентябрь ойи охирларида Қозоғистон пойтахтида ўтказилади.

РЕГБИ:

САФАРДАГИ ҒАЛАБА

Тошкентнинг «Звезда» жамоаси регбичилари Москванинг «Фили» жамоаси билан ўйинда катта муваффақиятга эришди. Улар рақибларини ўз майдонларида енгишган эди. Бу сафар меҳмонда ўйнаб 23:10 ҳисобида яна ғалабага эришишди. Шундай қилиб, «Звезда» жамоаси СССР биринчилигининг пешқадамлари сафида бормоқда.

БАСКЕТБОЛ:

ХАЛҚАРО МУСОБАҚА

Хитойдаги Урумчи шаҳрида Хитой Халқ Республикаси, Ўзбекистон, Қозоғистон, Қирғизистон спортчилари ўртасида мусобақалар бўлиб ўтди. Бу ўйинлар кескин спорт курашларига бой бўлди. Зал эса томошабинлар билан лиқ тўла эди. Эркаклар ўртасида Ўзбекистон терма жамоаси ҳамма учрашувларни ғалаба билан якунлаб, ғолиб чиқди. Аёллар ўртасида эса қирғизистонлик баскетболчиларнинг омади келди. Улар ҳаммадан кўпроқ очко жамғаришди. Бу турнирда тошкентликлар иккинчи ўринни эгаллашди.

ГИМНАСТИКА:

ҲАМЮРТИМИЗНИНГ КУМУШ МЕДАЛИ

Олмалиқлик Розалия Галиева СССР терма жамоасининг аъзоси сифатида Испаниянинг Барселона шаҳрида ўтказилган халқаро беллашувларда иккинчи ўринни ишғол этди. У айрим машқларда учта олтин медални қўлга киритди. Энди у терма команда билан биргаликда Италиядаги машқларда қатнашади. Бу Америка Қўшма Штатларида ўтказиладиган жаҳон биринчилиги олдидан яхши тайёргарлик босқичини ўтайди.

ТИББИЁТ ЯНГИЛИКЛАРИ

ҚЎМАКДОШМИЗ

Тошкент шаҳар Чилонзор районида яна бир туғуруқхона фойдаланишга топширилди. Кўп йиллар мобайнида бу туғуруқхонада зарур тиббиёт асбоб-ускуналари етишмасди. Ҳозир эса у энг замонавий тиббий ускуналар, техника билан жиҳозланди. Тиббий масканнинг очилишидан нафақат хомиладор аёллар, балки район хотин-қизлари ҳам саломатликларини тиклашда манфаатдор бўлишяпти.

Кейинги пайтда Тошкент шаҳрида чақалоқлар ва кичик ёшдаги гўдаклар орасида ўлим анча камайди, вирусли гепатит билан касалланиш эса 30 фоизга қисқарди. Оналар ва болалар саломатлигини муҳофаза этишда шаҳар Соғлиқни сақлаш бош бошқармаси тиббиётчилар сезиларли ишларни амалга оширяптилар. Шаҳардаги туғишга кўмаклашувчи муассасалар, ташхис қўйиш ва даволашда бир қатор самарали усуллардан фойдаланилмоқда. Ўн битта тиббий муассаса ультратовуш ёрдамида тадқиқот олиб борадиган замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган. 11-, 12-, 4-туғуруқхоналар қайта таъмирланди. Ҳамза, Ленин, Фрунзе районларида янги хотин-қизлар консультацияси, Тошкент трактор заводи тиббий-санитария қисми ихтиёрида 60 ўринли, Сергели районида 44 ўринли генекология бўлимлари ишга туширилди. Ҳомиладор аёллар ва кўп болали оналар сиҳат-саломатлигини қайта тиклаш мақсадида кундузги стационарлар ишлаб турибди.

Оналар ва болалар сиҳат-саломатлиги кўп жиҳатдан шифокорлар малакаси ва тажрибасига ҳам боғлиқ. Шу мақсадда бошқарма мутахассислари тиббий масканларда фаолият кўрсатаётган шифокорларни аттестациядан ўтказди. Бу йил ҳам тиббий ходимларга ҳақ тўлашнинг янгича усули жорий этилиши муносабати билан уларга категориялар бериш масаласи кўриб чиқилди.

Бош бошқарма амалга ошираётган бу тадбирлар шаҳарда оналар ва болалар, хотин-қизлар сиҳат-саломатлигини муҳофаза қилиш, қайта тиклашда ижобий натижалар бермоқда.

М. УСМОНОВА,
Тошкент шаҳар Соғлиқни сақлаш бош бошқармаси бошлиғининг муовини.

● Тилга эътибор—элга эътибор

СЎЗ МАЛҲАМ ЭМАСМИ?

Сурхондарёдаги тиббиёт жамоаларига бир янгиликнинг дарагини айтамиз: вилоят кўз касалликлар шифохонаси жамоаси касаллик тарихи қайд этиладиган ўзбекча матндаги дафтардан фойдалана бошлади!

— Тўғриси, биз тиббиётда иш юритишни ўзбекчалаштириб бўлмайди деган фикрда эдик, — дейди шифохона бўлим бошлиғи Т. Валиев. — Ўзбекистон ССРнинг давлат тили ҳақидаги Қонун туртки бўлиб, «глаза»нинг ўзбекча таржимаси ғоят чиройли сўз эканлигини англадик... Бизнинг соҳамизда ҳам деярли ҳамма сўзнинг ўзбекча таржимаси бор эканлигига ишонч ҳосил қилдик.

Ишни ўзбекча юритиш жамоада ҳеч кимга, ҳатто М. Крилова, С. Пономарева сингари табибларга ҳам қийинчилик туғдирмаяпти. Улар ўзбек тилини яхши билишади. Беморлар билан ҳатто маҳаллий шевада муомала қилишади. Тилнинг ширинлиги эса ярим малҳам.

Бойсун райони шифокорлари ҳам «ўзбек тилини ўрганиш»да фаоллик кўрсатишяпти. «Медсестра», «Столовая», «Привязачная» деган сўзлар аллақачон ўзбек тилига таржима қилиб бўлинди. Дори харид қилиш учун ёзиладиган тавсия хатлари ўзбек тилида битиляпти.

— Энди иш фаолиятини бошлаган мутахассислар касаллик тарихини ўзбек тилида ёзишда қийналишяпти, — дейди район марказий шифохонаси болалар бўлими мудири Н. Худойқулов. — Бунга сабаб олийгоҳларда машғулотлар асосан рус тилида олиб борилаётганлигидир. Бунинг устига бизда ёзув кўп. Бир ой даволанган беморнинг касаллик тарихи битилган қоғоз 5-10 босматобоқ ҳажмига етиб боради. Масалан, ўзим, касаллик тарихини ёзишдан қўлим бўшамаганидан китоб ўқий олмайман, ўз устимда ишлашга вақт йўқ. Шу ҳақда ҳам бир ҳаётийроқ қонун чиқса эди.

Хуллас, тил ҳақидаги Қонунни бажариш юзасидан қилинаётган эзгу ишлар қаторида яхши деб бўлмайдиган ишлар оз эмас.

Вилоят соғлиқни сақлаш бўлими ўзбек тилига давлат мақоми берилгани ҳақидаги Қонунни бажариш бўйича очилган қоғоз сақлагич (папка)нинг муқовасига «Материали по реализации закона о государственном языке Узбекской ССР», деб ёзиб қўйибди. «Дати контроля», «Информации» деб бошланадиган ҳужжатлар ҳам ўз-ўзидан равшанки, русча битилмоқда.

Ангор районидаги тиббий ишларнинг аҳволи ҳақида вилоят соғлиқни сақлаш бўлими томонидан 7 июнда тайёрланган тафсилотномани ўқиймиз: «Детский и подросковий амбулатории карталарда переводной эпикризлар ёзилмаган, приходной диагноз йўқ, спец учетда турган касаллар кўрилмаган». Бу энди, кўриб турганингиздек, ҳам ўзбек тилининг, ҳам рус тилининг устидан кулишдан бошқа нарса эмас.

Биз тиббиётдаги атамаларнинг мураккаблигини, уларни ўзбекчалаштириш осон эмаслигини инкор қилмаймиз. Ҳеч ким лотинча атамани ҳам ўзбекча тўла таржима қилиб ёзиш керак, деб айтаётгани йўқ. Лекин, «детский», «ординаторская» деган сўзларни ўз тилимизда аташ, ўз тилимизда ёзиб қўйишга одатланишнинг нима қийинчилиги бор, ахир? Тил ҳақидаги Қонунни қабул қилганимизга икки йил бўлиб қолибдики, кўпгина тиббий муассасаларнинг пешонасида йирик-йирик ҳарфлар билан ёзилган «Охрана здоровья людей — дело первостепенной важности» сингари ибораларни ўзбекчалаштиришга ҳеч ким қизиқмаётгани кишини ажаблантиради. Ҳатто жойларда айрим шифокорлар таътил сўраб аризани рус тилида ёзиш, рус тилини билмайдиган беморга бериладиган тавсияномаларда «по одной таблетки три раза в день» деб ёзиб қўйиш «одатлари»ни тарк қилиша олмаяпти.

Давлат тили ҳақидаги Қонуннинг 7-моддасида жумҳуриятда муассаса, корхона, ташкилот ва бирлашмаларда иш ўзбек тилида юритилади, дейилган. Лекин вилоят тиббий идораларининг кўпчилигида иш ҳамон рус тилида юритилаётир. Бунинг устига атамаларни қўллашда пала-партишлик кузатиляпти. Врач сўзи бир жойда ҳаким дейилса, бошқа бир жойда эса, табиб ёки шифокор деб талқин қилинаётир.

Шу ўринда жарқўрғонлик шифокор Наталья Зайцеванинг бир гапини келтириб ўтамиз.

— Сибирдан келганимга ўн йилча бўлиб қолди, — дейди у. — Ўзбек тилини унча-мунча тушунаман. Мен ўзбек тилини ўрганиш ва ўргатиш бўйича ўқув ташкил этиш лозим, деб биламан.

Дарвоқе, Зайцева айтаётган ўқувни ташкил этиш вилоят соғлиқни сақлаш бўлимининг тадбирларида ҳам тасдиқланган. Лекин бу тадбир қачон амалга ошади?

Тиббиётда, юқорида эслатганимиздек, кунига уч мартадан малҳам ичиб туришни канда қилмаган бемор шифо топармиш. Энди кунига уч сўзни ўрганиб ёки билган сўзни қўллаб, уни канда қилмасдан ўз тилимизни ўрганиб борсакми, тилимиз, нутқимиз, муомала маданиятимиз қандай соғлом тортган бўларди.

О. УСАНОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

ЭЪЛОН ВА БИЛДИРУВЛАР

М. АШРАФИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ КОНСЕРВАТОРИЯСИ

Кафедралар бўйича
Профессор-ўқитувчилар таркибидаги бўш лавозимларга

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

мудир: мусиқа назарияси (доцент ёки профессор);
профессорлар: ижтимоий фанлар (Ўзбекистон ССР тарихи — 0,5), шарқ мусиқаси (ўзбек мусиқаси тарихи);
доцентлар: ижтимоий фанлар (эстетика), мусиқа назарияси (мусиқа асарлари таҳлили), шарқ мусиқаси (араб тили), 1-махсус фортепиано (3), 2-махсус фортепиано, хор дирижёрлиги (2), яккахон қўшиқчилик (2), опера тайёргарлиги — 2 (1 — дирижёр, 1 — режиссёр), духовой мусиқа асбоблари — 1,5 (1 — валторна, 0,5 — тромбон), халқ чолғу асбоблари оркестри дирижёрлиги — (1,25);
катта ўқитувчилар: ижтимоий фанлар (сиёсатшунослик), мусиқа назарияси (сольфеджио, гармония), концертмейстерлик класси, тиллар (инглиз тили).

Танлов муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Манзилгоҳимиз: 700000, Тошкент шаҳри, Пушкин кўчаси, 31-уй, кадрлар бўлими.

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ЖУМҲУРИЯТ «ИХЛОСИЯ» МАКТАБ-ИНТЕРНАТИ

Ўзбекистон ССР Халқ таълими вазирлиги қуйидаги бўш лавозимларга

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Раҳбар ходимлар: илмий-методик ишлар бўйича директор муовини; тарбиявий ишлар бўйича директор муовини; маъмурий-хўжалик ишлари бўйича директор муовини; кутубхона мудири; бош бухгалтер.

Ўқитувчилар: ўзбек тили ва адабиёти; кимё; физика ва ЭҲМ; эски ўзбек ёзуви (араб имлоси асосида), ўзбекистон маданияти ва санъати; мусиқа, руҳиятшунослик.

Танловдан муваффақиятли ўтиб ишга қабул қилинганларга 30 фоиз қўшимча ҳақ тўланади.

Қуйидаги ҳужжатлар «Ихлосия» мактаб-интернатига топширилади: ариза, маълумоти тўғрисидаги диплом нусхаси, шахсий варақа, олдинги иш жойидан тавсифнома.

Танлов 15—20 август кунлари мактаб-интернатда ўтказилади.

«ИХЛОСИЯ» мактаб-интернати манзилгоҳи: 700135, Тошкент шаҳри, Чилонзор «Ц» мавзеси (метронинг «Чилонзор» бекати). Телефонлар: 76-59-50, 76-59-00.

ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ АЛОҚАЛАР СОҲАСИДА МУВАФФАҚИЯТ БИЛАН ИШ ОЛИБ БОРМОҚЧИ БЎЛГАНЛАР УЧУН!

СССР Давлат ҳисоб комитетининг Тармоқлараро ҳисобга олиш ва ҳисобот соҳасидаги раҳбар ходимлар ва мутахассисларнинг малакасини ошириш илмгоҳининг

ЎЗБЕКИСТОН БЎЛИМИ

«Ташқи иқтисодий фаолият соҳасидаги иқтисодчи» ихтисоси бўйича малака бериш билан мутахассисларни қайта тайёрлаш учун

ТИНГЛОВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Машғулотлар Халқ таълими давлат комитети тасдиқлаган дастурлар бўйича олиб борилади ва бу дастурларда халқаро ҳуқуқ, молия ва валюта қонунчилиги, бухгалтерия ҳисоби, маркетинг ва менежмент, ишбилармонлик ва бизнес асослари, иқтисодий ахборот ва ҳисоблаш техникаси ва ҳоказолар ўз аксини топган.

Шунингдек, чет тиллар жадал ўргатиладиган 200 соатлик курс ҳам ана шу дастурдан ўрин олган.

Машғулотлар — 1991 йил 2 сентябрдан бошланади. Ўқиш муддати — 10 ой, таълим шакли — қисман ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда сиртқи, ўқиш ҳақи — 3558 сўм.

Курсга олдиндан аниқлагич текширувидан ўтган олий маълумотли шахслар қабул қилинади.

Ўқишни битирганларга «ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТ СОҲАСИДАГИ ИҚТИСОДЧИ» малакасини бериш билан белгиланган намунадаги диплом берилади.

Бошқа шаҳардан келганларга ётоқхонадан жой берилади.

Маълумотлар олиш учун телефонлар: 67-84-58, 67-24-62.

Манзилимиз: 700077, Тошкент шаҳри, Луначарский узун кўчаси, 42-уй (Черкасская кўчаси томонидан кирилади).

Давлат ва жамоа хўжаликларининг раҳбарлари

ДИҚҚАТИГА!

ВАСХНИЛнинг Ўрта Осиё бўлимига қарашли Меҳнат Қизил Байроқ Орденли Ўрта Осиё ўсимликларни ҳимоя қилиш илмий-текшириш илмгоҳининг

ҚЎҚОН ТАЯНЧ ПУНКТИ БИОФАБРИКАСИДА

етиштирилган биомаҳсулот

«БРАКОН»НИ

чекланмаган миқдорда

СОТАДИ

Бизнинг манзилгоҳимиз: Фарғона вилояти, Бағдод ноҳияси, Ультарма қишлоғи. Телефонлар: 94-5-36, 94-5-37.

●

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг

Х. М. АБДУЛЛАЕВ НОМИДАГИ ГЕОЛОГИЯ ВА ГЕОФИЗИКА ИЛМГОҲИ

Руда районлари ва зилзилалар бўлиб турадиган минтақалар чуқур структурасининг дала сейсмометрияси лабораторияси **мудири** (фан доктори ёки номзоди) **лавозимига**

ҚАЙТА ТАНЛОВ ЎТКАЗИЛАДИ

Танлов муддати — эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Ҳужжатлар қуйидаги манзилгоҳга жўнатилсин: Тошкент шаҳри, 17-алоқа бўлими, Сулаймонова кўчаси, 33-уй, илмий котибга.

Ўзбекистон ССР автомобиль йўллар вазирлиги жамоаси ва ҳайъати қурилаётган иншоотлар бирлашган дирекциясининг собиқ бош муҳандиси

Нортой Муродович МУРОДОВнинг

вафот этганлигини чуқур қайғу билан билдириб, марҳумнинг оила аъзоларига таъзия изҳор қилади.

Тошкент Давлат аграр дорилфунуни ректорати ва жамоа ташкилотлари сиртқи куллиётнинг декан муовини, доцент С. Ш. Исамуҳамедовга отаси

Шукур ИСАМУҲАМЕДОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Бош муҳаррир Р. РАҲМОНОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Ҳ. ИКРОМОВ, Н. М. МАЖИДОВ, С. МУҲАММАДЖОНОВ, М. Қ. МУҲСИМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Т. Н. НАЖМИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари), В. Т. ОДИЛОВ, М. Қ. ПИРМАТОВ, Р. Қ. ТУРСУНОВ, Я. ТУХТАЕВ, Ш. О. УБАЙДУЛЛАЕВ, М. ХАЙРУЛЛАЕВ, Ж. ХОЛҚОСИМОВ, Э. С. ХЎЖАЕВ (масъул котиб), М. ШЕРБУТАЕВ, О. ҲИКМАТОВ.

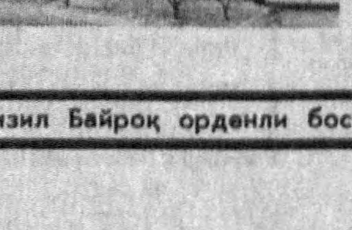

БИЗНИНГ МАНЗИЛГОҲИМИЗ: *700000, Тошкент–ГСП, Ленинград кўчаси, 32.*

БЎЛИМЛАР: муштарийлар фикрини ўрганиш ва хатлар — 33-21-43, 33-54-55, 32-53-16, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06; қайта қуриш ва ижтимоий адолат — 32-55-70, 32-53-20; партия турмуши, советлар ҳаёти, назария ва мафкура — 33-34-69, 33-38-55, 32-53-97, 32-57-19, 32-54-18; саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 33-81-48, 32-53-14, 32-54-09; деҳқончилик саноати — 33-76-04, 33-07-20, 32-53-15, 32-53-70; иқтисодиёт ва ҳаёт — 33-12-16, 32-57-20; фан, маданият ва халқ таълими, — 33-44-51, 32-57-21; адабиёт, санъат, тил ва публицистика—33-20-36, 33-12-56, 32-54-35, 32-55-16; ахборот, спорт ва ҳарбий ватанпарварлик — 33-14-24, 32-55-17; ахлоқ-одоб — 32-54-29; фельетонлар — 32-54-27; безатиш — 32-57-22.

УЗ МУХБИРЛАРИМИЗ: Андижонда — 4-48-85, Бухорода — 3-96-12, Гулистонда — 2-63-48, Жиззахда — 3-31-86, Қаршида — 3-25-79, Наманганда — 6-54-11, Нукусда — 2-42-62, Самарқандда — 35-22-90, Тошкентда — 32-53-20, Урганчда — 6-80-04, Фарғонада — 6-90-89.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана

Нашр кўрсаткичи 64583. Буюртма № 5811. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди—24.00.

№ 157.

● Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. 700000 Тошкент ГСП. Ленинград кўчаси, 32. Рўзнома офсет усулида А—2 форматида босилади. ●